

The Role of Pre-service Teacher Practicum in Professional Development Related to Arabic Language Teaching

Arezoo sheidaei gharehgheshlaghi

Farhangian University, Shahid Rajaei Campus. Arabic Language Department, Tehran, Iran. a.sheidaei@cfu.ac.ir

Extended Abstract:

The teaching of international foreign languages in schools worldwide has gained significant importance due to increased cultural interaction and knowledge transfer. In Iran's educational system, the teaching of Arabic holds a special status because of its deep connection to religion and national culture, requiring skilled teachers with advanced instructional abilities. Arabic, characterized by complex grammatical rules and cultural nuances, presents unique challenges for educators that can only be addressed through practical and experiential training.

The internship course serves as a practical phase that provides Arabic language student-teachers with the opportunity to apply their theoretical knowledge in real educational settings and enhance their teaching, communication, and cultural competencies. During this period, student-teachers face challenges such as teaching complex syntactic and morphological rules, simplifying difficult concepts, and fostering positive interactions with students. The internship enables them to experiment with effective and diverse teaching methods prior to entering actual classrooms and develop flexible strategies to meet the varied needs of learners.

A key outcome of the internship is the improvement of communication skills, including mastery of correct pronunciation, the ability to convey complex concepts, and the use of modern educational tools such as language games and technological aids. Additionally, the internship familiarizes student-teachers with cultural diversity among learners and nurtures their cultural awareness, which plays a crucial role in teaching Arabic as a means of transmitting social and cultural values.

This study employs qualitative and quantitative data analysis, including questionnaires, interviews, and classroom observations, to examine how the internship period contributes to the professional development of Arabic language student-teachers. The research population consists of 128 student-teachers currently enrolled in or recently graduated from the internship program. The primary research question addresses how the internship can prepare student-teachers for real classroom challenges and educational demands before formal teaching. Further questions explore the professional competencies required of effective Arabic teachers, the role of the internship in developing communicative skills, and the challenges encountered during the internship alongside possible solutions.

Findings indicate that effective Arabic language teaching necessitates attributes that enable teachers to efficiently manage the teaching-learning process, including proficiency in Arabic, the ability to employ interactive teaching methods, strong communication skills, and literary awareness. Professional teachers with these qualifications can guide students toward deeper and more effective language acquisition. The internship plays a vital role in strengthening these competencies by offering practical experience in classroom management, instruction in

innovative teaching techniques, constructive feedback, and increased self-confidence, all contributing to the professional growth of student-teachers.

Nonetheless, the internship period is accompanied by challenges, some general and some specific to foreign language education, particularly Arabic. Common issues include limited practical experience in classroom management, communicative tensions with students, and lack of educational resources. Specific challenges related to Arabic instruction involve three major factors: traditional teaching methods, which are often cited by students as discouraging and should be avoided; linguistic and grammatical differences between Persian and Arabic, which complicate learning if improper methods are used; and cultural resistance or lack of motivation among learners, sometimes stemming from unawareness of the deep cultural and linguistic ties between Arabic and Iranian culture. Due to inexperience, student-teachers may face these obstacles more acutely than veteran teachers, yet the internship period offers a valuable opportunity to devise solutions prior to entering real classrooms, enabling them to begin their noble teaching profession well-prepared and confident.

Ultimately, this study emphasizes the critical role of internships in preparing Arabic language student-teachers and enhancing the quality of Arabic language education in schools.

Keywords: Arabic Language; Pre-service Teacher; Professional Development; Practicum; Active Teaching

دور التدريب العملي للمعلمين المتدربين في النمو المهني المرتبط بتعليم اللغة العربية

آرزو شيدائي قرهقشلاقي

أستاذة مساعدة، قسم تعليم اللغة العربية، جامعة فرهنكيان، طهران، إيران a.sheidaei@cfu.ac.ir

الملخص الموسع:

يكتسب تعليم اللغات الأجنبية الدولية في المدارس حول العالم أهمية كبيرة بسبب زيادة التفاعل الثقافي ونقل المعرفة. في النظام التعليمي الإيراني، يحتل تعليم اللغة العربية مكانة خاصة نظراً لارتباطها العميق بالدين والثقافة الوطنية، مما يتطلب وجود معلمين مهرة ذوي مهارات تدريس متقدمة. تتميز اللغة العربية بقواعد نحوية معقدة ودقائق ثقافية خاصة، مما يطرح تحديات فريدة أمام المعلمين لا يمكن التغلب عليها إلا من خلال التدريب العملي والتجربي.

تعد فترة التدريب العملي (التدريب الميداني) مرحلة تطبيقية توفر لطلبة تعليم اللغة العربية فرصة لتوظيف معارفهم النظرية في بيئات تعليمية حقيقية، وتعزيز مهاراتهم في التدريس والتواصل والثقافة. خلال هذه الفترة، يواجه الطلبة تحديات مثل تدريس القواعد النحوية والصرفية المعقدة، تبسيط المفاهيم الصعبة، وإيجاد تفاعل إيجابي مع الطلاب. تتيح لهم فترة التدريب تجربة أساليب تدريس متنوعة وفعالة قبل دخول الفصول الدراسية الحقيقية، وتصميم استراتيجيات مرنة لتلبية احتياجات المتعلمين المتنوعة.

من النتائج الرئيسية لفترة التدريب تحسين مهارات التواصل، التي تشمل إتقان النطق الصحيح، القدرة على توصيل المفاهيم المعقدة، واستخدام أدوات تعليمية حديثة مثل الألعاب اللغوية والتقنيات التعليمية. كما تعرف الطلبة على التنوع الثقافي بين الطلاب وتنمية وعيهم الثقافي، وهو أمر حاسم في تعليم اللغة العربية كوسيلة لنقل القيم الاجتماعية والثقافية.

تعتمد هذه الدراسة على تحليل بيانات نوعية وكمية من خلال الاستبيانات والمقابلات والملاحظات الصفية، لاستقصاء كيفية إسهام فترة التدريب في تطوير النمو المهني لطلبة تعليم اللغة العربية. شملت عينة الدراسة ١٢٨ طالباً وطالبة يخوضون أو أنهوا حديثاً فترة التدريب. السؤال الرئيسي للبحث هو كيف تهيئ فترة التدريب الطلبة لمواجهة تحديات ومتطلبات التعليم في الفصول الحقيقية قبل البدء بالتدريس الرسمي. بالإضافة إلى ذلك، يتناول البحث أسئلة حول المهارات المطلوبة للمعلم المحترف، دور التدريب في تطوير مهارات التواصل، والتحديات التي تواجه الطلبة خلال التدريب وسبل معالجتها.

تشير النتائج إلى أن التدريس الفعال للغة العربية يتطلب صفات تمكن المعلم من إدارة عملية التعليم والتعلم بكفاءة، منها الإلمام باللغة العربية، القدرة على تطبيق أساليب تدريس تفاعلية، مهارات تواصل قوية، والوعي الأدبي. المعلم المحترف بهذه الصفات قادر على توجيه الطلاب نحو تعلم أعمق وأكثر فعالية. يلعب التدريب دوراً محورياً في تعزيز هذه المهارات من خلال توفير الخبرة العملية في إدارة الصف، تعليم تقنيات تدريس مبتكرة، تلقي التغذية الراجعة البناءة، وزيادة الثقة بالنفس، مما يساهم في نمو الطلبة مهنيًا.

ومع ذلك، ترافق فترة التدريب تحديات، بعضها عامة وبعضها خاص بتعليم اللغات الأجنبية وخاصة العربية. تشمل المشكلات الشائعة نقص الخبرة العملية في إدارة الصف، توترات التواصل مع الطلاب، ونقص الموارد التعليمية. أما التحديات الخاصة باللغة العربية فتتمثل في ثلاثة عوامل رئيسية: الطرق التدريسية التقليدية التي يعتبرها الطلاب مملة ويجب تجنبها، الفروق اللغوية والنحوية بين الفارسية والعربية التي تعيق التعلم إذا لم تُستخدم أساليب صحيحة، ومقاومة أو قلة الدافعية الثقافية لدى المتعلمين التي تنشأ أحياناً من عدم الوعي بالروابط الثقافية واللغوية العميقة بين العربية والثقافة الإيرانية. قد يواجه الطلبة في التدريب هذه العقبات بشكل أكبر بسبب قلة الخبرة، لكن فترة التدريب تمثل فرصة ثمينة لاكتشاف الحلول قبل دخول الفصول الحقيقية، مما يمكنهم من بدء مهنة التعليم بثقة واستعداد كامل.

في الختام، تؤكد الدراسة على الدور الحاسم لفترة التدريب في إعداد طلبة تعليم اللغة العربية وتحسين جودة التعليم والتعلم في المدارس.

الكلمات المفتاحية: اللغة العربية؛ المعلم المتدرب؛ النمو المهني؛ التدريب العملي؛ التدريس النشط

نقش کارورزی دانشجومعلم‌ان در رشد حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی

آرزو شیدائی قره‌قشلاقی^{۱۵}

استادیار گروه آموزش زبان عربی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران a.sheidaei@cfu.ac.ir

چکیده مبسوط

آموزش زبان‌های خارجی بین‌المللی در مدارس جهان به دلیل افزایش تعامل فرهنگی و انتقال دانش اهمیت فراوانی یافته است. در نظام آموزشی ایران، آموزش زبان عربی به علت ارتباط عمیق آن با دین و فرهنگ ملی، جایگاه ویژه‌ای دارد و نیازمند معلمانی توانمند و با مهارت‌های تدریس پیشرفته است. زبان عربی با ویژگی‌هایی همچون قواعد دستوری پیچیده و ظرایف فرهنگی، چالش‌های خاصی برای معلمان ایجاد می‌کند که تنها از طریق آموزش عملی و تجربی قابل رفع است.

دوره کارورزی به عنوان مرحله‌ای عملی، فرصت مناسبی را برای دانشجومعلم‌ان زبان عربی فراهم می‌آورد تا بتوانند دانش نظری خود را در محیط‌های واقعی آموزش به کار گیرند و مهارت‌های تدریس، ارتباطی و فرهنگی خود را تقویت کنند. در این دوره، دانشجومعلم‌ان با مشکلاتی مانند تدریس قواعد نحوی و صرفی پیچیده، انتقال مفاهیم دشوار به زبانی ساده و ایجاد تعامل مثبت با دانش‌آموزان روبرو می‌شوند. کارورزی به آن‌ها امکان می‌دهد تا قبل از ورود به کلاس‌های حقیقی، روش‌های تدریس مؤثر و متنوعی را تجربه کنند و راهکارهایی انعطاف‌پذیر برای پاسخگویی به نیازهای متفاوت یادگیرندگان بیابند.

یکی از دستاوردهای کلیدی کارورزی، ارتقای مهارت‌های ارتباطی دانشجومعلم‌ان است که شامل تسلط بر تلفظ درست، توانایی انتقال مفاهیم پیچیده و استفاده از ابزارهای آموزشی نوین مانند بازی‌های زبانی و فناوری‌های آموزشی می‌شود. همچنین، این دوره موجب آشنایی دانشجومعلم‌ان با تنوع فرهنگی دانش‌آموزان و پرورش درک فرهنگی آنان می‌گردد که نقش مهمی در آموزش زبان عربی به عنوان ابزاری برای انتقال ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی دارد.

این پژوهش با بهره‌گیری از تحلیل داده‌های پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهده کلاس‌های کارورزی، به بررسی چگونگی تأثیر این دوره در ارتقای رشد حرفه‌ای دانشجومعلم‌ان زبان عربی پرداخته است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۲۸ نفر از دانشجومعلم‌ان حاضر در دوره کارورزی یا فارغ‌التحصیلان اخیر این دوره می‌باشد. هدف اصلی تحقیق پاسخ به این پرسش است که چگونه کارورزی می‌تواند دانشجومعلم‌ان را قبل از ورود به کلاس درس حقیقی برای مواجهه با چالش‌ها و نیازهای آموزشی آماده سازد. همچنین، این پژوهش به سؤالاتی درباره الزامات مهارتی یک معلم حرفه‌ای زبان عربی، نقش کارورزی در آماده‌سازی دانشجومعلم‌ان از نظر مهارت‌های ارتباطی و شناخت چالش‌های دوره کارورزی و راهکارهای مقابله با آن‌ها پاسخ می‌دهد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تدریس مؤثر زبان عربی نیازمند ویژگی‌هایی است که معلم را در هدایت فرآیند یاددهی-یادگیری توانمند می‌کند؛ از جمله تسلط بر زبان عربی، توانایی به‌کارگیری روش‌های تعاملی، مهارت‌های ارتباطی قوی و آگاهی ادبی. معلم حرفه‌ای با این توانمندی‌ها می‌تواند دانش‌آموزان را به یادگیری عمیق‌تر و مؤثرتر زبان عربی سوق دهد. در این میان، کارورزی نقش برجسته‌ای در تقویت این مهارت‌ها ایفا می‌کند و با ارائه

تجربه عملی در مدیریت کلاس، آموزش تکنیک‌های تدریس نوین، دریافت بازخورد سازنده و افزایش اعتمادبه‌نفس، رشد حرفه‌ای دانشجومعلم را تسهیل می‌سازد.

با این حال، دوره کارورزی با چالش‌هایی نیز همراه است که برخی از آن‌ها عمومی و برخی خاص آموزش زبان عربی هستند. مشکلاتی مانند کمبود تجربه عملی در مدیریت کلاس، تنش‌های ارتباطی با دانش‌آموزان و محدودیت تجهیزات آموزشی، از جمله موانع معمول این دوره است. علاوه بر این، در حوزه آموزش زبان عربی، سه چالش اساسی شناسایی شده است: روش تدریس سنتی که برای دانش‌آموزان خسته‌کننده و نامطلوب است و باید از آن پرهیز شود؛ تفاوت‌های زبانی و دستوری میان فارسی و عربی که بدون استفاده از روش‌های درست، یادگیری را دشوار می‌سازد؛ و بی‌انگیزگی و مقاومت فرهنگی دانش‌آموزان که به دلیل عدم آگاهی از پیوند عمیق زبان و فرهنگ عربی با فرهنگ ایرانی شکل می‌گیرد. دانشجومعلم در دوره کارورزی به دلیل نداشتن تجربه کافی ممکن است بیشتر با این موانع مواجه شوند، اما همین دوره فرصتی ارزشمند برای یافتن راه‌حل‌های عملی پیش از ورود به کلاس درس واقعی فراهم می‌کند تا با آمادگی کامل و اعتمادبه‌نفس به حرفه معلمی بپردازند.

در نهایت، این تحقیق تأکید دارد که دوره کارورزی نقش اساسی در آماده‌سازی دانشجومعلم زبان عربی دارد و می‌تواند موجب ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری این زبان در مدارس گردد.

کلیدواژه‌ها: زبان عربی، دانشجومعلم، رشد حرفه‌ای، کارورزی، تدریس فعال

۱. مقدمه

امروزه آموزش زبان‌های خارجی بین‌المللی در مدارس دنیا به دلیل تعامل با سایر فرهنگ‌ها و انتقال دانش اهمیت ویژه‌ای دارد. علاوه بر دلایل ذکرشده، در نظام آموزشی کشور ما آموزش زبان عربی به دلیل اینکه زبان دین و فرهنگ ماست، اهمیت دوچندان پیدا کرده است.

آموزش زبان عربی، با توجه به پیچیدگی‌های خاص آن مانند قواعد دستوری دشوار و اهمیت فرهنگی، نیازمند معلمانی با مهارت‌های تدریس پیشرفته است. کارورزی به عنوان یک دوره آموزشی عملی، فرصتی ارزشمند برای معلمان زبان عربی فراهم می‌کند تا دانش نظری خود را در محیط‌های واقعی به کار گیرند و مهارت‌های تدریس خود را تقویت کنند.

«محیط کارورزی درواقع یک محیط حرفه‌ای در راستای استفاده از دانش قبلی برای ارتقاء مهارت‌هاست.» (Bulk Aliya, ۲۰۱۲) در فرآیند کارورزی، دانشجوی معلمان زبان عربی با چالش‌هایی نظیر تدریس قواعد نحوی و صرفی و انتقال مفاهیم پیچیده به زبان ساده روبه‌رو می‌شوند. این دوره به آن‌ها امکان می‌دهد تا قبل از آغاز کار واقعی، روش‌های تدریس مؤثری را برای آموزش قواعد و مفاهیم زبانی بیازمایند و نیازهای متنوع دانش‌آموزان را شناسایی و شیوه‌های آموزشی انعطاف‌پذیر و متناسب با این تفاوت‌ها را طراحی کنند. «همه کشورهای جهان در حال مرور سیستم‌های آموزشی خود به طور کلی هستند؛ به ویژه سیستم آمادگی و آموزش معلمان از طریق برنامه‌هایی که دانش آموزشی و مهارت‌های حرفه‌ای را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهد.» (تقی‌زاده، ۱۴۰۰: ۲۲۴)

یکی دیگر از دستاوردهای کلیدی کارورزی در آموزش زبان عربی، تقویت مهارت‌های ارتباطی دانشجوی معلمان است. این مهارت‌ها شامل توانایی انتقال مفاهیم زبانی پیچیده مانند ساختارهای نحوی و صرفی، تلفظ درست کلمات و ایجاد تعامل مثبت در کلاس است. آن‌ها همچنین یاد می‌گیرند که چگونه از ابزارهای آموزشی مانند بازی‌های زبانی، فناوری‌های نوین و متون متنوع برای جذاب‌تر کردن فرآیند یادگیری استفاده کنند. کارورزی به دانشجوی معلمان زبان عربی کمک می‌کند تا با چالش‌های خاص تدریس این زبان، مانند مشکلات تلفظ یا درک متون عربی، آشنا شوند و راه‌حلی برای این مسائل پیدا کنند. همچنین، از طریق بازخوردهایی که از مربیان و دانش‌آموزان دریافت می‌کنند، می‌توانند روش‌های تدریسی خود را بهبود دهند. این بازخوردها به‌ویژه در آموزش جنبه‌های دشوار زبان عربی مانند قواعد تجزیه و تحلیل متون کاربرد دارد. علاوه بر این، زبان عربی به عنوان زبانی که با فرهنگ و تمدن عمیقی گره خورده است، نیازمند درکی فرهنگی از سوی معلمان است. در کارورزی، معلمان با تنوع فرهنگی دانش‌آموزان آشنا می‌شوند و می‌آموزند که چگونه آموزش زبان عربی را به ابزاری برای انتقال ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی تبدیل کنند؛ بنابراین کارورزی برای آموزش زبان عربی، دانشجوی معلمان را قادر می‌سازد تا علاوه بر تسلط بر مهارت‌های تدریس، با جنبه‌های زبانی، فرهنگی و آموزشی این زبان نیز به خوبی آشنا شوند. این دوره آموزشی نه تنها موجب رشد حرفه‌ای معلمان می‌شود، بلکه تأثیر مثبتی بر کیفیت یادگیری زبان عربی توسط دانش‌آموزان دارد.

۱-۱. پرسش‌های تحقیق

با توجه به آنچه ذکر گردید، پژوهش حاضر درصدد است تا با روش تحلیل آماری داده‌های به دست آمده از پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهده کلاس‌های کارورزی و تحلیل محتوای کیفی، از میان جامعه آماری ۱۲۸ نفره دانشجوی معلمان زبان عربی که در حال گذراندن دوره کارورزی بوده یا به تازگی این دوره را به پایان رسانده‌اند، به این پرسش اصلی پاسخ دهد که کارورزی چگونه می‌تواند قبل از ورود به کلاس درس حقیقی، رشد حرفه‌ای دانشجوی معلمان رشته زبان عربی را ارتقا دهد؟ لازمه پاسخ به این پرسش، یافتن پاسخ پرسش‌های زیر است:

۱. الزامات و مهارت‌های موردنیاز یک معلم حرفه‌ای زبان عربی چیست؟
۲. چگونه کارورزی می‌تواند دانشجومعلم را با مهارت‌های ارتباطی و سایر الزامات یک معلم فکور آشنا و آنان را برای ورود به محیط واقعی شغلی آماده کند؟
۳. چالش‌های دوران کارورزی برای یک دانشجومعلم رشته عربی چیست و چه راهکارهایی برای رفع آن‌ها وجود دارد؟

۲-۱. پیشینه پژوهش:

در کشور ما پژوهش‌های پیرامون موضوع کارورزی و کارآموزی بیشتر از هر شاخه دیگری، در حوزه پزشکی و پیراپزشکی و تربیت معلم صورت گرفته است. اگر به‌طور محدودتر، به موضوع مهارت‌آموزی دانشجومعلم تمرکز کنیم، می‌توانیم از پژوهش‌های زیر نام ببریم:

حمادی چمرگردانی (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «ارزیابی برنامه کارورزی در دانشگاه فرهنگیان و کیفیت اجرای آن از نظر صاحب‌نظران و دانشجو معلم در سال تحصیلی ۹۸-۹۷» نقش کارورزی در دانش‌افزایی نقش کارورزی در ایجاد انگیزه و مهارت‌بخشی و نیز کیفیت کارورزی در پیاده‌سازی آن را بررسی کرده است.

صفر نواده و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «تجربه زیسته دانشجو معلم دانشگاه فرهنگیان از برنامه جدید کارورزی تربیت معلم ایران» که با روش پژوهش پدیدارشناسی این برنامه را مورد تحلیل قرار داده‌اند.

رستگاری و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «تحلیل ساختاری مؤلفه‌های آموزش بالینی در تربیت و آماده‌سازی دانشجومعلم دانشگاه فرهنگیان» با روش توصیفی نشان داده‌اند که ایجاد محیط آموزشی تعاملی به‌عنوان یکی از ابعاد اصلی مدل آموزش بالینی در آموزش دانشجو معلم است.

حبیبی آذر و طالبی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «اثربخشی رویکرد حل مسئله در آموزش درس کارورزی بر ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجو معلم» با روش پژوهش شبه آزمایشی اثبات کرده‌اند که استفاده از رویکرد نوین آموزش کارورزی بر ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجو معلم مؤثرتر است.

حجازی (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «واکاوی موانع پیاده‌سازی موفق برنامه جدید کارورزی در دانشگاه فرهنگیان» با روش پیمایشی دیدگاه اعضای هیئت‌علمی درباره موضوع پژوهش را مورد واکاوی قرار داده است.

قنبری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی کارورزی دانشگاه فرهنگیان» که با روش متوالی تبیینی انجام شده است، مؤلفه‌های مؤثر در اجرای کارورزی و مشکلات این حوزه را بررسی کرده‌اند.

همچنان که ملاحظه می‌شود، پژوهش‌های فوق از ابعاد مختلف، به مقوله کارورزی پرداخته‌اند؛ اما آنچه پژوهش حاضر را خاص می‌کند، نگاه به مزایا و چالش‌های آن در زمینه تدریس درس زبان عربی از طریق پیمایش و جمع‌آوری داده‌ها از جامعه دانشجومعلمانی است که در دو سال اخیر از کارورزی برای رشد حرفه‌ای خود بهره جسته‌اند.

۲. آشنایی با مفهوم کارورزی و انواع آن:

۲-۱. تعریف کارورزی

کارورزی یا رویه^۱ آموزشی به «فرآیند تجربه عملی و یادگیری در محیط‌های واقعی کار گفته می‌شود که در آن افراد به‌ویژه دانشجویان و فارغ‌التحصیلان، تحت نظارت و راهنمایی مربیان یا کارشناسان حرفه‌ای در یک محیط آموزشی یا شغلی قرار می‌گیرند.» (Salerni, ۲۰۱۳) هدف اصلی کارورزی، انتقال و کاربرد دانش نظری در عمل است. این تجربه به دانشجویان و

^۱ Praxis :

کارآموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های تخصصی و حرفه‌ای خود را توسعه داده و با چالش‌های واقعی حرفه‌ای که در آینده با آن‌ها روبه‌رو خواهند شد، آشنا شوند. به عبارتی دیگر کارورزی یادگیری و آموزش حین کار عملی و در محیطی کاملاً واقعی یا مشابه آن است (اصغری، ۱۳۹۵: ۳۴)

در زمینه آموزش، کارورزی معمولاً شامل دوره‌ای از تدریس در مدارس، مؤسسات آموزشی، یا دیگر مراکز آموزشی است که دانشجویان یا معلمان تازه‌کار تحت نظارت معلمان و مربیان با تجربه قرار می‌گیرند. در این دوره، کارورز قادر خواهد بود مفاهیم تئوری که در دوره‌های آموزشی خود آموخته است را در عمل امتحان کند، به‌ویژه در مهارت‌هایی مانند تدریس، مدیریت کلاس، ارتباط با دانش‌آموزان، ارزیابی عملکرد و حل مشکلات آموزشی؛ بنابراین ویژگی‌های کلیدی کارورزی عبارت‌اند از:

الف. یادگیری عملی: برخلاف آموزش‌های تئوریک، کارورزی به افراد این امکان را می‌دهد که مهارت‌های خود را در یک محیط واقعی امتحان کنند و آموزش‌ها و مهارت‌های علمی خود را کاربردی کنند. (حسینی، ۱۴۰۱: ۱۱)

ب. بازخورد و ارزیابی: کارورزی شامل دریافت بازخورد از مربیان و ناظران است که به کارورز کمک می‌کند تا نقاط قوت و ضعف خود را شناسایی کرده و عملکرد خود را بهبود دهد.

ج. توسعه مهارت‌های حرفه‌ای: کارورزی به افراد فرصت می‌دهد تا مهارت‌های شغلی و حرفه‌ای لازم برای موفقیت در حوزه کاری خود را کسب کنند. برای معلمان، این شامل مهارت‌های تدریس، مدیریت کلاس، طراحی برنامه‌های درسی و تعامل با دانش‌آموزان است.

د. آشنایی با چالش‌های واقعی: کارورزی به افراد کمک می‌کند تا با مشکلات و چالش‌های واقعی که ممکن است در شغل آینده خود با آن‌ها روبه‌رو شوند، آشنا شوند و برای مواجهه با آن‌ها آماده شوند.

با توجه به آنچه بیان گردید، کارورزی فرصتی برای توسعه مهارت‌های شغلی، آماده‌سازی برای کار و یادگیری از تجربیات حرفه‌ای است. این فرآیند با ایجاد پیوند میان نظریه و عمل، به رشد فردی و حرفه‌ای افراد کمک کرده و کیفیت عملکرد در حوزه‌های مختلف، به‌ویژه در حوزه‌های آموزشی، مانند تدریس زبان عربی را ارتقا می‌دهد.

۲-۲. انواع کارورزی

کارورزی به‌عنوان یک تجربه عملی در محیط‌های کاری و آموزشی، انواع مختلفی دارد که بر اساس هدف و شرایط محیطی متفاوت است.

الف. کارورزی دانشگاهی: دانشجویان می‌توانند دانش تئوری خود را در محیط‌های آموزشی مانند مدارس یا دانشگاه‌ها به‌کارگیرند و زیر نظر اساتید و مربیان تجربه کسب کنند. این مورد علاوه بر دانشجویان پزشکی، پیراپزشکی و غیره هم می‌شود.

ب. کارورزی شغلی: در سازمان‌ها و شرکت‌ها، افراد به‌طور مستقیم در فعالیت‌های روزمره مشغول به کار می‌شوند و مهارت‌های شغلی و تخصصی خود را در زمینه‌های مختلف مانند حسابداری یا مهندسی توسعه می‌دهند.

ج. کارورزی فنی و حرفه‌ای: برای آماده‌سازی افراد جهت ورود به یک حرفه خاص یا در رشته‌های فنی مانند مهندسی یا هنرهای دستی، افراد مهارت‌های عملی را در محیط‌های صنعتی و تولیدی یاد می‌گیرند و مهارت‌های تخصصی را توسعه می‌دهند.

د. کارورزی داوطلبانه: افراد بدون دریافت حقوق در سازمان‌ها یا پروژه‌های اجتماعی کار می‌کنند تا «تجربه کسب کرده و شبکه حرفه‌ای خود را گسترش دهند» (دهخدا، ۱۳۷۷).

هـ. کارورزی بین‌المللی: افراد در کشورهای خارجی و در سازمان‌ها یا شرکت‌های بین‌المللی تجربه کاری به دست می‌آورند.

و. کارورزی تحقیقاتی: افراد در پروژه‌های تحقیقاتی علمی در دانشگاه‌ها یا مؤسسات تحقیقاتی مشارکت می‌کنند.

ز. کارورزی تدریس: «برای کسانی که می‌خواهند در آموزش و تدریس فعالیت کنند، تجربیات عملی در کلاس‌های درس به‌دست می‌آید.» (Cochran, ۱۹۹۳) این مورد شامل دانشجویان معلمان و افرادی می‌شود که پس از تحصیل به استخدام وزارت آموزش و پرورش درمی‌آیند.

در مجموع، هر نوع کارورزی با توجه به هدف و مسیر شغلی فرد می‌تواند مهارت‌ها و تجربیات ارزشمندی را برای ورود به شغل و کار فراهم کند. کارورزی در دانشگاه فرهنگیان هم تلفیقی از کارورزی دانشگاهی و تدریس است.

۲-۳. تفاوت کارورزی با دوره‌های آموزشی و تجربیات شغلی

کارورزی، دوره‌های آموزشی و تجربیات شغلی سه فرآیند مهم برای یادگیری و آماده‌سازی برای کار هستند که هر کدام ویژگی‌ها و اهداف خاص خود را دارند. کارورزی بیشتر بر یادگیری عملی و به‌کارگیری دانش نظری در محیط واقعی تمرکز دارد و معمولاً تحت نظارت مربیان حرفه‌ای انجام می‌شود. دوره‌های آموزشی بر آموزش مفاهیم نظری و مهارت‌های خاص متمرکز هستند و به‌صورت تدریس شده برگزار می‌شوند. تجربیات شغلی شامل کار واقعی در یک محیط حرفه‌ای است که فرد به‌طور مستقل به وظایف شغلی خود می‌پردازد. مدت زمان کارورزی کوتاه‌تر از تجربیات شغلی است و معمولاً بدون پرداخت مزایا است، درحالی‌که تجربیات شغلی اغلب با حقوق همراه هستند. درنهایت، انتخاب بین این سه گزینه بستگی به نیازها و اهداف فرد دارد.

۳. مفهوم رشد حرفه‌ای در آموزش زبان عربی

۱-۳. تعریف رشد حرفه‌ای

رشد حرفه‌ای به فرآیند توسعه مهارت‌ها، دانش و تجربیات فردی در زمینه شغلی خاص اطلاق می‌شود که هدف آن افزایش توانمندی‌ها و بهبود عملکرد در محیط کار است. «این فرآیند شامل یادگیری مستمر، به‌روزرسانی مهارت‌های حرفه‌ای و تجربیات عملی و همچنین کسب صلاحیت‌های شناختی و عاطفی می‌شود.» (ملکی، ۱۳۹۱: ۵۶) رشد حرفه‌ای به فرد کمک می‌کند تا در شغل خود پیشرفت کند، مسئولیت‌های بیشتری بپذیرد و به سمت نقش‌های بالاتر در سازمان حرکت کند. این امر نه تنها به افزایش کارایی فرد در محیط کاری منجر می‌شود، بلکه به‌طور مستقیم بر رضایت شغلی و پیشرفت حرفه‌ای او تأثیر می‌گذارد.

۲-۳. الزامات و مهارت‌های مورد نیاز یک معلم حرفه‌ای زبان عربی

تدریس زبان عربی به‌طور مؤثر نیازمند مجموعه‌ای از الزامات و مهارت‌ها است که معلم را قادر می‌سازد تا فرآیند یاددهی-یادگیری را به بهترین شکل ممکن هدایت کند. این مهارت‌ها و الزامات می‌توانند از جنبه‌های مختلف مانند مهارت‌های زبانی، مهارت‌های تدریس، آشنایی با فرهنگ و ادبیات عربی و توانایی ارتباطی در نظر گرفته شوند. (حج‌فروش، ۱۳۹۰: ۷) در اینجا به برخی از الزامات و مهارت‌های کلیدی برای تدریس زبان عربی به‌طور مؤثر اشاره می‌کنیم که یک معلم حرفه‌ای را قادر می‌سازد تا به بهترین نحو ممکن زبان عربی را به دانش‌آموزان آموزش دهد. این ویژگی‌ها شامل موارد زیر است:

الف. دانش عمیق و تسلط بر زبان عربی

«تسلط یعنی خبرگی در انجام کار و آموزش دیگران که در حوزه صلاحیت‌های شناختی قرار دارد.» (نفیسی‌تبار، ۱۴۰۰: ۳۳)

یک معلم حرفه‌ای زبان عربی باید دارای تسلط کامل بر این زبان داشته باشد، هم از نظر قواعد دستوری و هم از نظر واژگان و

اصطلاحات. همچنین باید با لهجه‌ها و تنوع‌های زبانی در مناطق مختلف عربی‌زبان آشنا باشد. این تسلط به او این امکان را می‌دهد که مفاهیم پیچیده را به‌طور ساده و قابل فهم برای زبان‌آموزان توضیح دهد.

ب. توانایی تدریس مؤثر و استفاده از روش‌های آموزشی متنوع

یک معلم حرفه‌ای زبان عربی باید توانایی استفاده از روش‌های تدریس متنوع و نوآورانه را داشته باشد. برخی از این روش‌ها عبارت‌اند از:

- آموزش مبتنی بر بازی (برای تقویت واژگان و قواعد دستوری)
- آموزش از طریق کار گروهی (برای تقویت مهارت‌های گفتاری)
- آموزش تعاملی (برای ارتقای مهارت‌های شنیداری و گفتاری)
- استفاده از فناوری (مانند اپلیکیشن‌ها، پادکست‌ها و ویدئوها)
- تمرینات عملی برای تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان (شنیداری، گفتاری، خواندن، نوشتن)

ج. توانایی ایجاد محیطی مثبت و تشویق‌کننده

معلم حرفه‌ای باید محیطی مطمئن و حمایتی ایجاد کند که در آن دانش‌آموزان احساس راحتی کنند تا اشتباه کنند و بدون ترس از قضاوت، به یادگیری بپردازند. او باید به ارتباطات مثبت با دانش‌آموزان توجه کند و آن‌ها را به‌طور مداوم تشویق کند تا به بهترین شکل خود را نشان دهند.

د. مهارت‌های ارتباطی قوی

مهارت برقراری ارتباط در حیطه صلاحیت‌های عاطفی جای می‌گیرد که هر معلمی باید از آن برخوردار باشد. (احمدی، ۱۳۸۵: ۸) یک معلم زبان عربی نیز باید دارای مهارت‌های ارتباطی مؤثر باشد، به‌ویژه در زمینه آموزش مفاهیم پیچیده به زبان‌آموزان. او باید قادر باشد تا زبان را به شکلی ساده و قابل درک برای دانش‌آموزان توضیح دهد، همچنین باید بتواند بازخورد سازنده و انتقادات مثبت به دانش‌آموزان ارائه دهد. مهم‌ترین این مهارت‌ها شامل موارد زیر می‌شود:

- گوش دادن فعال و پاسخ به سؤالات به‌طور دقیق و روشن.
- توانایی بیان مطالب به‌طور واضح و دقیق.
- ایجاد فضایی مثبت و حمایتی برای دانش‌آموزان به‌ویژه برای کسانی که در یادگیری زبان عربی دچار چالش هستند.
- تشویق و حمایت از زبان‌آموزان برای مشارکت فعال در کلاس.

هـ. آشنایی با فرهنگ و ادبیات عربی

معلم حرفه‌ای زبان عربی باید نسبت به فرهنگ، تاریخ و ادبیات عربی آگاهی داشته باشد. آموزش زبان نباید تنها به قواعد و واژگان محدود شود؛ بلکه باید به‌طور عمیق‌تری با آداب فرهنگی، تاریخ و هنر عربی مرتبط باشد. این دانش به او کمک می‌کند تا درک بهتری از فرهنگ زبانی در دنیای واقعی دانش‌آموزان ایجاد نماید، زیرا «بدون یادگیری این زبان، امکان فهم درست متون دینی میسر نیست». (عبیات، ۱۴۰۱: ۱۳۰)

و. توانایی ارزیابی و نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان

معلم حرفه‌ای باید قادر باشد پیشرفت دانش‌آموزان را به‌طور مداوم ارزیابی کند و بر اساس نیازهای آموزشی هر دانش‌آموز، برنامه‌ریزی آموزشی مناسبی ارائه دهد. او باید از روش‌های ارزیابی برای اندازه‌گیری سطح یادگیری و شناسایی نقاط قوت و ضعف استفاده کند. از مهم‌ترین شیوه‌های ارزیابی می‌توان به موارد ریز اشاره کرد:

- آزمون‌های کتبی (برای سنجش قواعد و واژگان).

- آزمون‌های شفاهی (برای سنجش مهارت‌های گفتاری).
- تکالیف پروژه‌ای یا آزمون‌های عملکردی (برای سنجش توانایی استفاده از زبان در موقعیت‌های واقعی).

ز. پاسخگویی به نیازهای متفاوت زبان‌آموزان

یک معلم حرفه‌ای باید به تنوع نیازها و سبک‌های یادگیری زبان‌آموزان توجه کند و قادر باشد با روش‌های مختلف تدریس، به افراد با سطوح مختلف مهارت یا سبک‌های یادگیری متفاوت پاسخ دهد. این ممکن است شامل استفاده از مواد آموزشی متفاوت یا روش‌های تدریس شخصی‌شده باشد تا هر دانش‌آموز به بهترین نحو یاد بگیرد.

ح. صبر و پشتکار

تدریس زبان‌های خارجی، به‌ویژه زبان‌هایی مانند عربی که ممکن است برای برخی از زبان‌آموزان چالش‌برانگیز باشد، نیازمند صبر و پشتکار است. معلم باید با صبوری دانش‌آموزان را در مسیر یادگیری همراهی کرده و برای حل مشکلات زبان‌آموزان وقت بگذارد تا آن‌ها به‌طور تدریجی مهارت‌های زبانی خود را بهبود دهند.

ط. پیوستگی و به‌روزرسانی مداوم مهارت‌ها

یک معلم حرفه‌ای باید از پیشرفت‌های جدید در روش‌های تدریس، فناوری‌های آموزشی و تحقیقات آموزشی آگاه باشد و به‌طور مداوم مهارت‌های خود را به‌روز کند. این به معلم کمک می‌کند تا همواره روش‌های تدریس خود را بهینه کرده و مطابق با نیازهای روز جامعه و دانش‌آموزان پیش برود.

درمجموع یک معلم حرفه‌ای زبان عربی باید ترکیبی از مهارت‌ها و الزامات عمومی و تخصصی را داشته باشد. چنین معلمی می‌تواند دانش‌آموزان را به علاقه و درک عمیق‌تری از این زبان هدایت کند و نقش مهمی در موفقیت تحصیلی آن‌ها ایفا نماید.

۴. اهمیت و نقش کارورزی در رشد مهارت‌های حرفه‌ای آموزش زبان عربی

طبق تعاریفی که ارائه شد، کارورزی به‌عنوان تمرین تدریس علمی عبارت است از کاربرد عملی اصول و تئوری‌های تعلیم و تربیت در جریان آموزش به‌منظور کسب مهارت‌های عملی تدریس و اخذ کفایت و شایستگی معلمی. (صافی، ۱۳۹۷: ۲۳)

در این بخش از مقاله سعی شده است تأثیرات مثبتی که این تمرین عملی می‌تواند بر روی کیفیت آموزش زبان عربی بگذارد، بیان گردد؛ در ادامه به تحلیل و بررسی داده‌هایی پرداخته می‌شود که از طریق پرسش‌نامه کمی و کیفی از میان جامعه آماری دانشجو-معلمانی جمع‌آوری شده‌اند که به‌تازگی از رشته آموزش عربی فارغ‌التحصیل شده یا در حین تحصیل‌اند. بدین ترتیب مشخص می‌گردد مهارت‌های حرفه‌ای مدنظر این پژوهش در عالم واقع تا چه میزان قابل تحقق است. سپس چالش‌ها و عللی که موجبات عدم تحقق رشد حرفه‌ای را فراهم می‌کنند، از طریق همان داده‌ها مورد واکاوی قرار می‌گیرد و در پایان هر بخش تحلیل نگارنده به همراه راهکارهایی برای رفع مشکلات و موانع موجود ارائه می‌گردد.

ابتدا در جدولی جامعه آماری مدنظر معرفی می‌گردد:

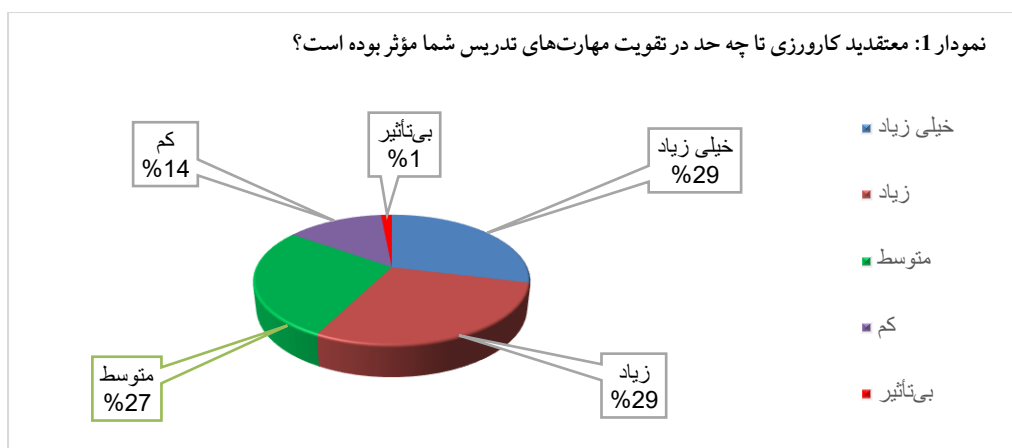
جدول شماره ۱: مشخصات جامعه آماری

تعداد کل شرکت‌کنندگان:				جنسیت:		مقطع تحصیلی کارورزی		تعداد نیمسال گذرانده واحد کارورزی	
۱۲۸ نفر	۶۰ نفر	۶۸ نفر	۶۶ نفر	۶۲ نفر	۱۸ نفر	۲ نفر	۸۴ نفر	۲۴ نفر	
آقا	خانم	متوسطه اول	متوسطه دوم	دو ترم	نفر	نفر	نفر	نفر	

چهار ترم	سه ترم		یک ترم					
-------------	-----------	--	-----------	--	--	--	--	--

۴-۱. یادگیری تکنیک‌های جدید تدریس زبان عربی

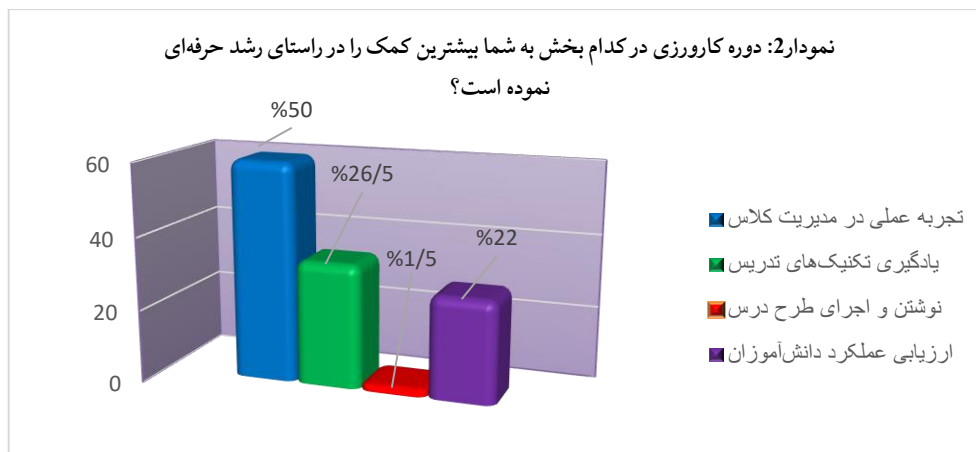
کارورزی یکی از بهترین فرصت‌ها برای یادگیری تکنیک‌های جدید تدریس زبان عربی است، زیرا کارورز در محیط واقعی تدریس قرار می‌گیرد و می‌تواند از تجربیات عملی استفاده کند. ابتدا، کارورزی به معلم این امکان را می‌دهد تا با روش‌های نوین تدریس مانند آموزش مبتنی بر فناوری، استفاده از بازی‌های آموزشی و روش‌های تعاملی آشنا شود. در این فرایند، معلم از بازخورد مستقیم همکاران و مربیان خود استفاده کرده و روش‌های مختلف تدریس را امتحان می‌کند. همچنین، مشاهده و تجزیه و تحلیل تدریس دیگر معلمان باتجربه، به کارورز این امکان را می‌دهد که استراتژی‌های جدید مانند آموزش مهارت‌های زبانی به صورت یکپارچه (مثل ترکیب مهارت‌های شنیداری، گفتاری، خواندن و نوشتن) را بیاموزد. کارورزی همچنین فرصت‌هایی برای آزمودن روش‌های مختلف در مدیریت کلاس و انگیزش دانش‌آموزان فراهم می‌کند. این تجربیات باعث می‌شود معلم کارورز تکنیک‌های جدید تدریس را به طور مؤثرتر و خلاقانه‌تر در کلاس‌های آینده خود پیاده‌سازی کند. طبق پرسشی که از دانشجویان رشته عربی پرسیده شد، درصد بالایی از ایشان تأثیر کارورزی بر تقویت مهارت‌های تدریسشان را مثبت ارزیابی کردند که در نمودار زیر نشان داده شده است:

۴-۲. تجربه عملی در تعامل با دانش‌آموزان و مدیریت کلاس

کارورزی فرصتی منحصر به فرد برای تجربه عملی در تعامل با دانش‌آموزان و مدیریت کلاس فراهم می‌آورد. در این دوره، معلمان کارورز به طور مستقیم با دانش‌آموزان در تعامل هستند و می‌توانند مهارت‌های ارتباطی خود را در عمل آزمایش کنند. آن‌ها یاد می‌گیرند که چگونه نظرات و نیازهای مختلف دانش‌آموزان را درک کرده و به آن‌ها پاسخ دهند. (جعفریان، ۱۳۹۲: ۴۲) همچنین، کارورزی به معلم کارورز این امکان را می‌دهد که روش‌های مختلف مدیریت کلاس را تجربه کرده و مناسب‌ترین روش‌ها را برای حفظ نظم و توجه دانش‌آموزان بیابد. تجربه عملی کارورزی از طرق زیر می‌تواند باعث ارتقاء مهارت‌های مدیریتی کلاس شود:

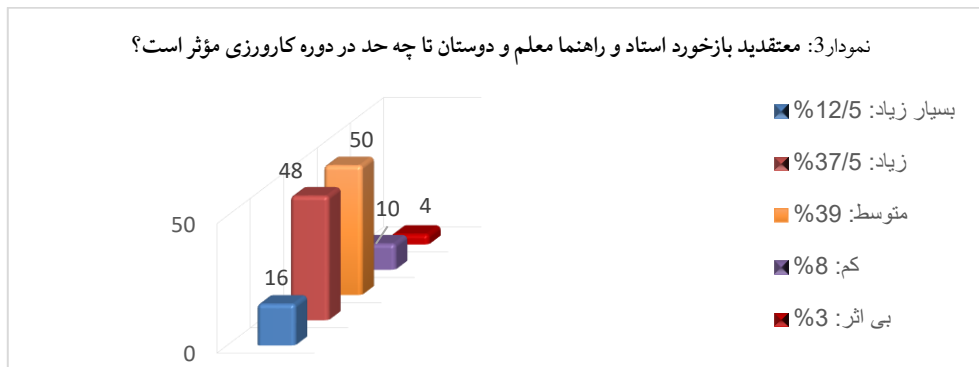
- آشنایی با رفتار دانش‌آموزان: در کارورزی، معلمان تازه‌کار با انواع مختلفی از رفتارها و واکنش‌های دانش‌آموزان مواجه می‌شوند، از جمله دانش‌آموزان فعال، کم‌تحرک، یا حتی بی‌توجه. این تجربه به آن‌ها کمک می‌کند تا روش‌های مختلفی برای مدیریت کلاس و ایجاد نظم بیاموزند و یاد بگیرند که چگونه با رفتارهای چالش‌برانگیز برخورد کنند.
 - ایجاد و حفظ نظم در کلاس: یکی از مهم‌ترین مهارت‌های مدیریتی در تدریس، توانایی ایجاد و حفظ نظم در کلاس است. در کارورزی، معلم با استفاده از راهکارهای مختلف مانند تعیین قوانین کلاس، استفاده از تشویق و تنبیه و تکنیک‌های جلب توجه، می‌تواند این مهارت را تقویت کند.
 - توزیع بهینه زمان: طی کارورزی، دانشجومعلمان می‌آموزند چگونه زمان را به‌طور مؤثر بین بخش‌های مختلف کلاس تقسیم کنند. آن‌ها باید به‌دقت زمان‌بندی کنند تا مطمئن شوند که همه مفاهیم پوشش داده می‌شود و دانش‌آموزان از ابتدا تا انتهای درس درگیر و فعال باقی می‌مانند.
 - تعامل با دانش‌آموزان به شیوه‌های مختلف: کارورزی به معلمان این فرصت را می‌دهد که با دانش‌آموزان با سطوح مختلف توانایی و نیازهای گوناگون تعامل کنند. این تجربه باعث می‌شود که معلم توانایی تنظیم و تغییر روش‌های تدریس خود را داشته باشد و به‌طور مؤثر با دانش‌آموزان مختلف ارتباط برقرار کند.
 - مدیریت زمان و فعالیت‌ها: در حین تدریس، ممکن است پیش‌بینی نشود که چه زمانی یک بخش از درس به پایان برسد یا دانش‌آموزان نیاز به کمک بیشتری دارند. در کارورزی، معلمان می‌آموزند چگونه از زمان استفاده بهینه کنند، فعالیت‌ها را مدیریت کنند و از تکنیک‌هایی مانند سؤالات کوتاه یا فعالیت‌های گروهی برای جلب توجه و فعال نگه داشتن کلاس استفاده کنند.
 - یادگیری از اشتباهات: کارورزی فرصتی برای تجربه‌کردن و یادگیری از اشتباهات است. اگر در ابتدا در مدیریت کلاس مشکلی پیش آید، این اشتباهات می‌توانند معلمان را به سمت روش‌های بهتر هدایت کنند. انعطاف‌پذیری و آمادگی برای اصلاح رفتارهای مدیریتی از طریق تجربیات واقعی یکی از مهم‌ترین مزایای کارورزی است.
 - کنترل استرس و فشارهای کلاس: کارورزی به دانشجویان این امکان را می‌دهد که در موقعیت‌های واقعی کلاس با استرس و فشارهای مختلف مواجه شوند. یادگیری چگونگی حفظ آرامش و کنترل فشارهای ناشی از تدریس می‌تواند مهارت‌های مدیریتی را به طرز چشمگیری ارتقاء دهد.
 - ایجاد انگیزه و تعامل مثبت با دانش‌آموزان: در کارورزی، دانشجومعلمان یاد می‌گیرند چگونه انگیزه را در دانش‌آموزان تقویت کنند و با روش‌های مختلف (مانند تشویق، بازی‌های آموزشی و فعالیت‌های متنوع) تعامل مثبت برقرار کنند. این امر به معلمان کمک می‌کند تا فضای یادگیری مؤثرتری ایجاد کنند.
- در مجموع، کارورزی به معلمان کمک می‌کند که مهارت‌های تعاملی و مدیریت کلاس خود را در شرایط واقعی ارتقاء دهند و در آینده بهتر کلاس‌داری کنند و این امر در نظرات خود دانشجومعلمان هم مشهود است، چرا که در نظرسنجی یادشده اغلب اذعان نموده‌اند که از میان چند گزینه مطرح شده، کارورزی بیشترین کمک را در زمینه بهبود مدیریت کلاس و تعامل مثبت با دانش‌آموزان داشته است:

۳-۴. بازخورد دریافت شده از مربیان و همکاران

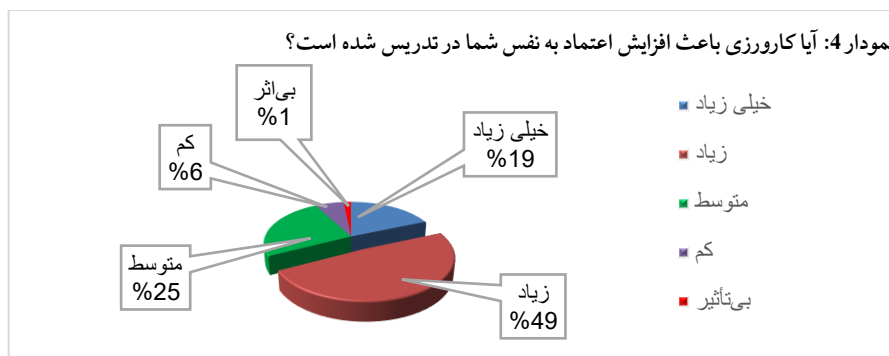
کارورزی فرصتی برای دریافت بازخورد مستقیم از استاد راهنما و معلم راهنما و سایر همکاران است که در فرآیند یادگیری و بهبود مهارت‌های تدریس بسیار مؤثر است. در این دوره، معلم کارورز به‌طور مستمر تحت نظر معلمان باتجربه قرار می‌گیرد و از نظرات سازنده و انتقادات حرفه‌ای آن‌ها بهره‌مند می‌شود. معلمان راهنما می‌توانند نقاط قوت و ضعف معلم را شناسایی کرده و پیشنهادها و عملکردهای عملی برای بهبود تکنیک‌های تدریس ارائه دهند. این بازخورد ممکن است شامل روش‌های نوین تدریس، ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان، یا بهبود مدیریت کلاس باشد. علاوه بر این، کارورزان می‌توانند از مشاهده تدریس معلم راهنما یا سایر همکاران و بررسی نحوه تعامل آن‌ها با دانش‌آموزان نیز یاد بگیرند. دریافت بازخورد در قالب جلسات سمینار کلاسی یا تبادل نظر با دیگر دانشجویان معلمان، به کارورز این امکان را می‌دهد که تکنیک‌های خود را بهبود بخشد و انطباق بیشتری با نیازهای دانش‌آموزان پیدا کند. این تعاملات، به دانشجویان کمک می‌کند تا نقاط ضعف خود را شناسایی و مهارت‌های تدریسی خود را بهبود بخشند و آن را به‌طور مؤثرتر در کلاس‌ها پیاده‌سازی کنند و در موقعیت‌های مختلف بهینه‌تر عمل کنند.

بر اساس نمودار شماره ۳ مشخص می‌گردد که از دید دانشجویان معلمان بازخورد استاد و معلم راهنما و دوستان کارورز تا حد زیادی با ارزش بوده و بر رشد حرفه‌ای آنان تأثیر مثبت دارد؛ بنابراین این دوران فرصت مغتنمی است تا از مشورت افراد مجرب بهره‌مند شوند، اما آیا این مسئله به‌طور کامل محقق می‌شود یا خیر؟ پاسخ و دلایل این پرسش را در بخش چالش‌ها خواهیم داد.

۴-۴. افزایش اعتماد به نفس

در نهایت کارورزی با نقشی که در توسعه حرفه‌ای ایفا می‌کند، به‌طور قابل توجهی باعث افزایش اعتماد به نفس دانشجویان می‌شود، زیرا آن‌ها در محیط واقعی تدریس قرار می‌گیرند و فرصت می‌یابند تا مهارت‌های خود را در عمل آزمایش کنند. (حسینی، ۱۴۰۱: ۱۴ و ۱۵) ابتدا، تعامل مستقیم با دانش‌آموزان و موفقیت در مدیریت کلاس به معلمان کارورز احساس موفقیت و توانمندی می‌دهد. همچنین، با دریافت بازخورد مثبت از مربیان و همکاران، معلمان احساس می‌کنند که تلاش‌هایشان ارزشمند است و در مسیر درستی قرار دارند. کارورزی به آن‌ها این امکان را می‌دهد که اشتباهات خود را اصلاح کنند و در هر مرحله از تدریس، اعتماد به نفس بیشتری در توانایی‌های خود پیدا کنند. همچنین، مشاهده پیشرفت و تعامل مثبت با دانش‌آموزان، احساس رضایت شغلی و ارزشمندی را تقویت می‌کند. تجربه تدریس واقعی باعث می‌شود که دانشجویان متوجه شوند که می‌توانند با چالش‌های آموزشی روبه‌رو شوند و بر آن‌ها غلبه کنند. در نتیجه، آن‌ها آماده‌تر خواهند بود تا پس از پایان دوره کارورزی، به‌طور مستقل در کلاس‌های خود تدریس کنند. همچنین که ملاحظه می‌گردد، در نظرات دانشجویان هم بر این مهم تأکید شده است، حتی برخی که تأثیر کارورزی در افزایش اعتماد به نفسشان را کم ارزیابی کرده‌اند، دلیل آن را اعتماد به نفس ذاتی برجای مانده از دوران کودکی دانسته‌اند که خود دال بر اهمیت این ویژگی مثبت در یک معلم است.

۴. چالش‌های کارورزی در آموزش زبان عربی

دوران کارورزی یکی از مراحل حیاتی برای یادگیری تجربی فرآیند آموزش توسط همه دانشجویان، از جمله دانشجویان رشته آموزش عربی است؛ اما طول این دوره در عین حال با محدودیت‌ها و مشکلاتی نیز همراه است. این مشکلات می‌توانند در ابعاد مختلفی از جمله تعاملات اجتماعی و مهارت‌های تدریس بروز پیدا کنند. در این پژوهش سعی شده تا این چالش‌ها در دو حوزه تقسیم‌بندی شده و در کنار آن راهکار حل هر یک بیان شود.

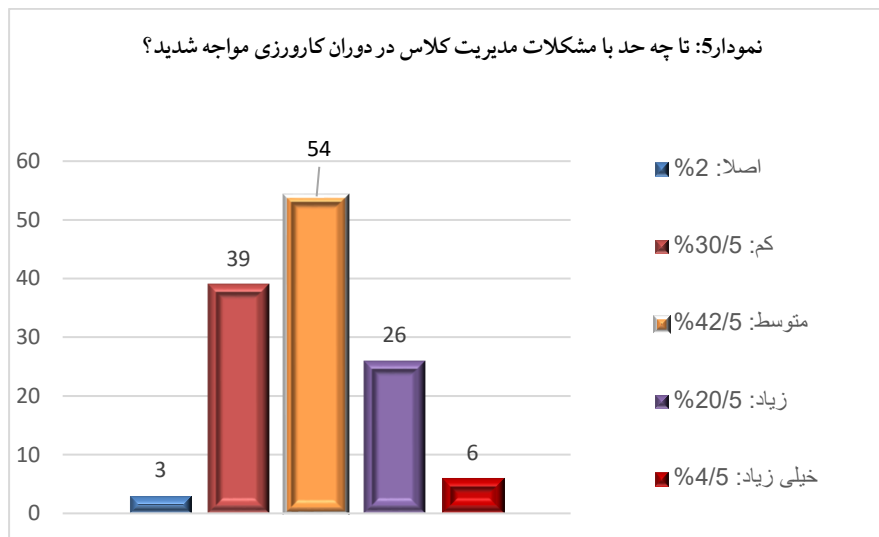
۵-۱. چالش‌های عمومی مربوط به دوران کارورزی

برخی از مشکلات این دوران، گریبان‌گیر همه دانشجویان می‌شود و اختصاص به کارورزان این رشته ندارد. در اینجا برخی از مهم‌ترین این محدودیت‌ها و مشکلات ذکر شده است:

الف. کمبود تجربه عملی مدیریت کلاس و تنش‌های ارتباطی با دانش‌آموزان

در بخش گذشته بیان شد که کارورزی به افزایش تجربه عملی تدریس پیش از ورود به شغل معلمی بسیار کمک می‌کند؛ اما در طول دوران کارورزی، مخصوصاً در ترم‌های آغازین یکی از بزرگ‌ترین چالش‌ها کمبود تجربه عملی است. در حالی که دانشجویان ممکن است اطلاعات تئوری زیادی درباره تدریس داشته باشند، در عمل ممکن است در ابتدا با چالش‌های مربوط به مدیریت

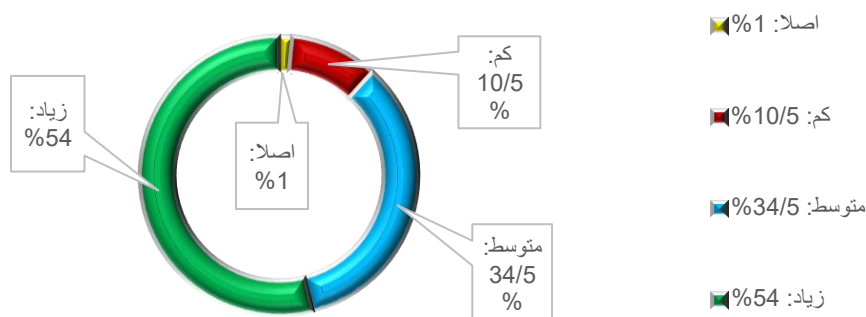
کلاس، نظم‌دهی یا مشکلاتی مانند شکاف سنی، تفاوت‌های فرهنگی یا حتی ناتوانی در ایجاد انگیزه حفظ توجه دانش‌آموزان مواجه شوند. درک نیازها و سبک‌های یادگیری مختلف دانش‌آموزان، کنترل رفتارهای دشوار یا ایجاد محیطی مثبت و جذاب برای دانش‌آموزان به‌طور هم‌زمان، می‌تواند دشوار باشد و نیازمند زمان و تمرین باشد. باید دانست که این مشکل طبیعی و رفع آن نیازمند زمان و مشورت با افراد باتجربه است.

ب. محدودیت در منابع و تجهیزات هوشمند آموزشی

در بسیاری از مواقع، کارورزان ممکن است با کمبود منابع آموزشی و تجهیزات مواجه شوند. این محدودیت‌ها می‌توانند شامل کمبود کتاب، نرم‌افزارهای آموزشی، ابزارهای کمک آموزشی یا حتی فضای فیزیکی مناسب برای تدریس باشند. کمبود این ابزارها می‌تواند بر کیفیت تدریس تأثیر منفی بگذارد و کارورزان را در اجرای روش‌های نوین و خلاقانه محدود کند. این مهم در خصوص دانشجوی معلمان رشته آموزش عربی بیشتر جلوه‌گر می‌شود؛ زیرا آموزش زبان عربی مانند آموزش هر زبان خارجی، ارتباط مستقیم با تجهیزات و رسانه‌های آموزش و کمک آموزشی دارد تا بتواند مهارت‌های چهارگانه زبانی دانش‌آموزان را به‌ویژه در زمینه دیداری و شنیداری تقویت نماید. کلیپ‌های مکالمه، فیلم و کارتون عربی، سرودهای شاد به زبان عربی از ملزومات انگیزشی یادگیری زبان خارجی هستند. بازی‌ها و آزمون‌های آنلاین در تسریع آزمون مستمر کلاسی و تعمیق یادگیری نقش بی‌بدیلی دارند. تجربه شخصی بنده به عنوان استاد راهنما گویای این معضل است، بارها اتفاق افتاده که دانشجویان کارورزی ۳ یک طرح درس عالی نوشته‌اند، اما در نهایت، عدم دسترسی به یک پروژکتور ساده، طراحی تدریس را ناموفق و بی‌حاصل کرده است. این مسئله در مدارس عادی نمود بیشتری دارد، زیرا تجهیزات آموزشی به‌طور محدود در اختیار آن‌ها قرار دارد. گاهی مشاهده می‌شود که همین منابع و امکانات محدود هم آن‌قدر از سوی معلمان آن مدرسه مورد بی‌توجهی قرار گرفته و بلااستفاده مانده است که وقتی دانشجو معلم قصد به‌کارگیری آن را دارد، ساعت‌ها زمان صرف راه‌اندازی ابزار ساده‌ای مثل پروژکتور شده و در نهایت زمان تدریس از دست می‌رود؛ گاهی دانشجو برای پیش‌برد هدف آموزشی مجبور می‌شود مانیتور لپ‌تاپ را به سمت دانش‌آموزان برگرداند تا فیلمی را که تهیه کرده، ببینند. مواردی از این دست به تکرار در دوره کارورزی تجربه می‌شود. نظرات فردی دانشجویان در این زمینه هم گویای این واقعیت است. حدود ۹۹ درصد آنان کمابیش به‌صورت عینی به این مشکل برخورد کرده‌اند.

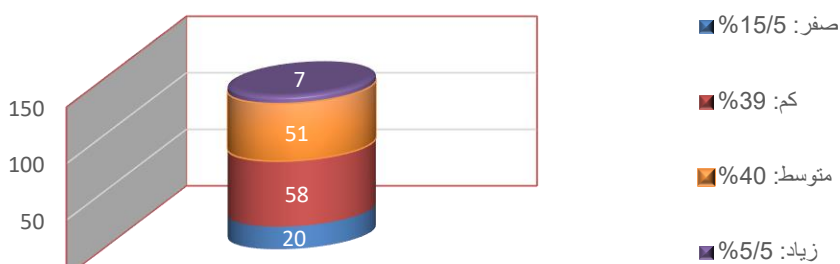
نمودار 6: تا چه میزان در طول کارورزی با کمبود تجهیزات کمک آموزشی مواجه شدید؟

ج. عدم توانایی در انعطاف پذیری و فشار و استرس ناشی از مسئولیت تدریس

در شرایط کلاس درس، کارورز ممکن است نتواند به سرعت به تغییرات و نیازهای لحظه‌ای واکنش نشان دهد. در صورت بروز مشکلات در روند تدریس یا مشکلات رفتاری، کارورزان ممکن است نتوانند به سرعت استراتژی‌های جدیدی را به کار ببرند یا تدابیر لازم را برای اصلاح کلاس اتخاذ کنند. آن‌ها خصوصاً در اوایل ورود به مدرسه تحت فشار و استرس زیادی قرار دارند، چرا که مسئولیت تعامل و سپس تدریس بر عهده آن‌ها است و درعین حال تجربه کافی برای مدیریت همه جوانب تدریس را ندارند. این فشار می‌تواند باعث اضطراب و کاهش اعتماد به نفس شود و در برخی مواقع به بی‌نتیجه ماندن تدریس یا ناتوانی در مدیریت کلاس منجر گردد. از نظر دانشجوی معلمان چنین برداشتی می‌شود که این مشکل چندان حاد نیست، ولی اغلب آن‌ها آن را تجربه کرده‌اند:

نمودار 7: میزان استرس ناشی از مسئولیت تدریس در دوران کارورزی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

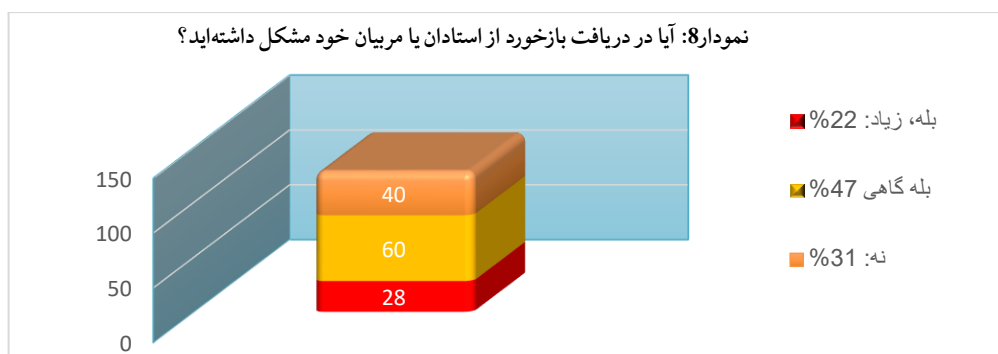

د. محدودیت در نظارت و بازخورد

همچنان که در بخش گذشته اشاره شد، بازخورد استاد و همکاران تأثیر فراوانی در رشد حرفه‌ای کارورز دارد؛ اما در برخی موارد، کارورزان ممکن است نتوانند به اندازه کافی از استاد مربی یا همکاران خود بازخورد دریافت کنند. گاهی اوقات ممکن است نظارت کافی و بازخورد سازنده به‌طور صحیح و به‌موقع انجام نشود که باعث می‌شود کارورز نتواند به‌درستی نقاط ضعف و قوت خود را شناسایی کند. (حسینی، ۱۴۰۱: ۱۹) می‌توان دلایل این مسئله را با کمک دیدگاه‌های خود دانشجویان و همچنین اساتید آنان، چنین تحلیل کرد:

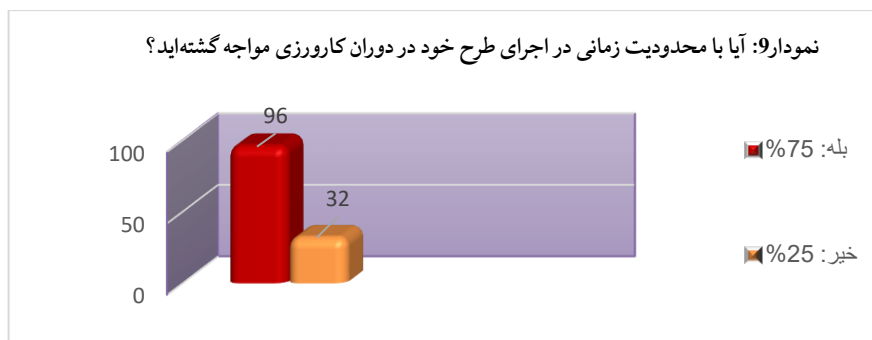
واحد کارورزی دانشگاه فرهنگیان با هدف تربیت معلم فکور طراحی شده و از طریق مشاهده تأملی و روایت پژوهی در کارورزی یک، اقدام پژوهی و مسئله‌یابی و تلاش برای حل آن در کارورزی دو، کنش پژوهی و ورود عملی به کارزار تدریس و واکاوی ویژگی‌های فردی در کارورزی سه و در نهایت با درس پژوهی و کمک‌گرفتن از کارشناسان در راستای بهبود امر تدریس، سعی دارد گام به گام دانشجویان را با چگونگی تبدیل شدن به معلم پژوهنده آشنا کند؛ یکی از ارکان رسیدن به این مهم استفاده از تجارب ارزنده اساتید و معلمان راهنما و گرفتن بازخورد از ایشان است، اما متأسفانه در مرحله عمل به خاطر سوءتدبیرها این رکن کم‌اثر می‌شود. مهم‌ترین موانع در این زمینه عبارت‌اند از:

- جدی نگرفتن واحد کارورزی و کم‌اهمیت خواندن آن‌هم از سوی دانشجو و هم اساتید و کادر مدارس؛ به‌طوری‌که گاهی دانشجو حتی به‌صورت منظم در مدرسه و کلاس حاضر نمی‌شود و نظارت خاصی بر حضور منظم او صورت نمی‌گیرد.
- کمبود اساتید راهنمای مجرب کارورزی و جذب اضطراری استاد از بین معلمان شاغل مرتبط با رشته. این امر از دو جهت مشکل‌ساز است: اول این‌که این معلمان دوره‌های کامل تدریس کارورزی را نمی‌بینند و دوم این‌که به دلیل مشغله فراوان در آموزش و پرورش، فرصت لازم برای هدایت و راهنمایی دانشجویان و سرکشی به مدارس ندارند. با کمال تأسف گاه حتی مشاهده می‌شود که دانشجویان جز یک جلسه اول ترم، هرگز با استاد راهنما دیدار نمی‌کنند و استاد حتی گزارش نهایی از دانشجوی معلم نمی‌خواهد؛ بنابراین بازخوردی هم به فعالیت‌های او نمی‌دهد.
- در اغلب موارد، مدیران مدارس و معلمان راهنما از سوی مدیران سازمان در زمینه کارورزی و اهداف آن توجیه نمی‌شوند و آموزش لازم برای همکاری با کارورز را دریافت نمی‌کنند، این مسئله سبب می‌گردد که تصمیمات غیرمسئولانه در خصوص فعالیت کارورزان بگیرند، مانند این‌که آن‌ها را به کلاس‌های خالی از معلم می‌فرستند تا آن را اداره کنند؛ در کارورزی یک به جای مشاهده تأملی از دانشجو انتظار تدریس به جای معلم را دارند، در کارورزی دو و سه و چهار که باید بخشی از زمان کلاسی برای تمرین و تجربه در اختیار دانشجو قرار بگیرد، به‌ندرت اجازه این کار را به وی می‌دهند و علت آن را عقب ماندن از برنامه کلاسی عنوان می‌کنند یا برعکس کلاس را کامل در اختیار دانشجو قرار داده و از کلاس خارج می‌شوند؛ در مدارس متوسطه اول و دوم برنامه‌های کلاسی هماهنگی با رشته دانشجو ندارد و او ساعاتی مجبور می‌شود که به کلاس غیرمرتبط برود یا به جای یک معلم راهنما در کلاس چند معلم حضور یابد، در صورتی‌که مدرسی که اقدام به پذیرش کارورز می‌نمایند، باید آشنا به اصول و اهداف کارورزی و موظف به تأمین مقدمات آن بوده و به‌هیچ‌وجه مجاز به چنین برخوردهایی نیستند.
- با توجه به این موانع در دانشگاه و مدرسه، به‌ویژه در واحد کارورزی سه و چهار که لازمه آن بازخورد دیگران است، دانشجو یا اصلاً بازخوردی دریافت نمی‌کند یا بازخوردها آن‌چنان‌که باید، اصولی و راهگشا نیست. توجه به رفع این معضلات از طریق جذب نیروی متخصص یا آماده‌سازی و توجیه جدی اساتید و کادر مدارس در خصوص وظایف خود از طریق دوره‌های آموزشی کافی، باید در دستور کار مسئولین دانشگاه قرار بگیرد.
- نمودار زیر مؤید این است که نزدیک هفتاد درصد دانشجویان این معضل را تجربه کرده‌اند، معضلی که تأثیر مستقیم بر کیفیت بهره‌وری کارورزی و رشد حرفه‌ای دارد.

هـ. محدودیت زمانی

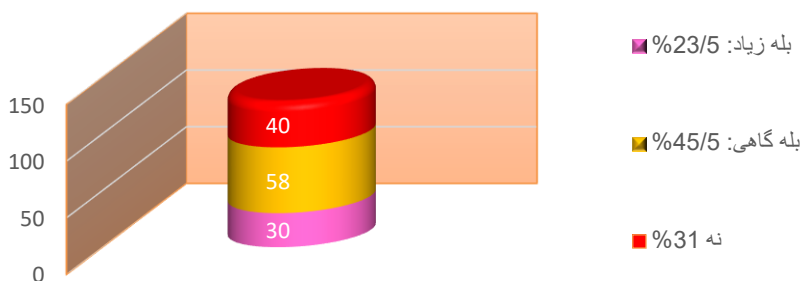
کارورزان معمولاً تحت محدودیت‌های زمانی قرار دارند و نمی‌توانند به صورت کامل و عمیق به همه ابعاد تدریس و مشکلات مدیریتی کلاس بپردازند. این محدودیت‌ها که اغلب از طرف عوامل مدرسه اعمال می‌شود، ممکن است مانع از استفاده مؤثر از روش‌های نوآورانه و یا پرداختن به جزئیات دقیق درس‌ها شوند. این مشکل به‌ویژه در واحد کارورزی سه و چهار رخ می‌دهد که انتظار می‌رود دانشجوی به شکل عملی فرایند یاددهی و یادگیری را تجربه کند، اما دبیران به علت عقب ماندن از برنامه درسی ترم و گاهی بی‌اعتمادی به نحوه تدریس دانشجو، زمان کلاس را کمتر در اختیار کارورز قرار می‌دهند. در درس زبان عربی به خاطر حساسیت درس، عامل دوم تأثیرگذارتر است.

و. مشکلات انطباق با محیط مدرسه

انتقال از محیط دانشگاهی به کلاس‌های واقعی مدرسه و مواجهه با فرهنگ و قوانین خاص هر مدرسه ممکن است برای کارورزان چالش‌برانگیز باشد. تجربه نشان داده است که گاهی رفتار عوامل مدرسه یا انتظارات خارج از وظیفه آن‌ها ممکن است سبب حس تحقیر شدن یا خشم در وجود کارورز شود و در نهایت به برخورد لفظی و ناراحتی دوطرف بیانجامد. آن‌ها باید در عین شکیبایی با سبک‌های مدیریتی، توقعات و ویژگی‌های خاص هر مدرسه تطبیق پیدا کنند که این فرآیند ممکن است زمان‌بر و دشوار باشد. (همان) از نگاه دانشجویان نیز، این معضل به اندازه سایر مشکلات جدی نبوده و با صبر و احترام از سوی آنان قابل حل است.

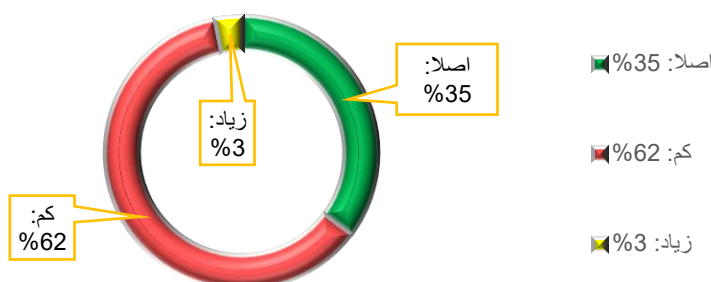
نمودار 10: آیا در طول کارورزی مشکلات انطباق با محیط مدرسه را تجربه کرده‌اید؟

ز. عدم آمادگی برای مواجهه با مشکلات خارج از کلاس

در کارورزی، کارورزان ممکن است با مشکلاتی خارج از کلاس، مانند تعامل با والدین، مسائل مدیریتی کلاس یا مشکلات اجتماعی دانش‌آموزان مواجه شوند که نیاز به مهارت‌های مدیریتی و بین فردی بیشتری دارند. برای جلوگیری از این معضل، کارورزان همواره باید توجه داشته باشند که اولاً به هیچ عنوان بدون حضور معلم راهنما در کلاس حاضر نشوند، زیرا بعضاً مشاهده شده که دانش‌آموزان از بی تجربگی آنان سوءاستفاده نموده و دست به شیطنت‌هایی مثل فرار از کلاس یا شوخی‌های خارج از عرف و یا دیگر موارد می‌زنند که پای اولیاء مدرسه به میان می‌آید. در مورد توجه به مشکلات اجتماعی دانش‌آموزان نیز باید حتماً عوامل مدرسه را در جریان قرار داد تا مشکلی گریبان‌گیر کارورز نشود. با توجه به توجیه اولیه کارورزان توسط استاد راهنما و رعایت آن از جانب ایشان، این مسئله یک چالش نادر در این دوران به‌شمار می‌آید و نظر خود کارورزها هم بر این امر صحت می‌گذارد:

نمودار 11: تا چه میزان در طول کارورزی با حواشی خارج از کلاس و مدرسه درگیر شدید؟

۵-۲. چالش‌های اختصاصی آموزش زبان عربی که ممکن است در محیط آموزشی بروز یابند:

در مدارس کشور ما علاوه بر چالش‌های عمومی که در دوره کارورزی و حتی اشتغال شامل همه دروس می‌شود، چالش‌هایی وجود دارد که به‌طور خاص آموزش زبان‌های خارجی، از جمله زبان عربی را دربرمی‌گیرد. این چالش‌ها می‌توانند مربوط به روش تدریس یا تفاوت‌های فرهنگی، زبانی با زبان خارجی باشند که در اینجا هر یک را جداگانه بررسی می‌کنیم:

الف. شیوه‌های تدریس سنتی:

علی‌رغم این که سال‌هاست در کشور ما الگوهای موفق تدریس شناسایی شده و دانشگاه‌ها به‌صورت تئوری آموخته می‌شود، اما همچنان معلمان در بسیاری از مدارس همچنان از روش‌های سنتی تدریس استفاده می‌کنند. چرایی این معضل خود نیاز به یک پژوهش جداگانه دارد، اما آن‌چه واضح است، فراگیری تدریس سنتی و مقاومت در برابر تغییر سبک‌های تدریس توسط معلمان این رشته است. دلیل این که این مقاله در بخش چالش‌های اختصاصی به این مشکل پرداخته، این است که زبان‌آموزی یک پروسه فعال است و امکان ندارد آموزش زبان بدون کنار گذاشتن روش‌های سنتی، به‌صورت عمیق شکل بپذیرد؛ بنابراین لزوم پایبندی به استفاده از روش‌های فعال بیش از سایر دروس ضروری می‌نماید. امروزه دانشجویان کارورزی رشته عربی که در مدارس حضور می‌یابند، یکی از دلایل بی‌علاقگی به درس کارورزی را عدم حصول فایده از روش تدریس معلم، به‌خاطر سنتی بودن آن می‌دانند. چرا که هنوز هم در مدارس ما برای آموزش این زبان از روش‌هایی مانند حفظ ترجمه و قواعد استفاده می‌شود؛ به‌طوری که نه تنها برای دانش‌آموزانی که به دنبال یادگیری کاربردی زبان هستند، مناسب نیست، بلکه ممکن است باعث کاهش انگیزه و پیشرفتشان شود و حتی آنان را در قبال این درس وادار به موضع‌گیری منفی نماید. نظرات دانشجومعلمان در این زمینه قابل توجه است:

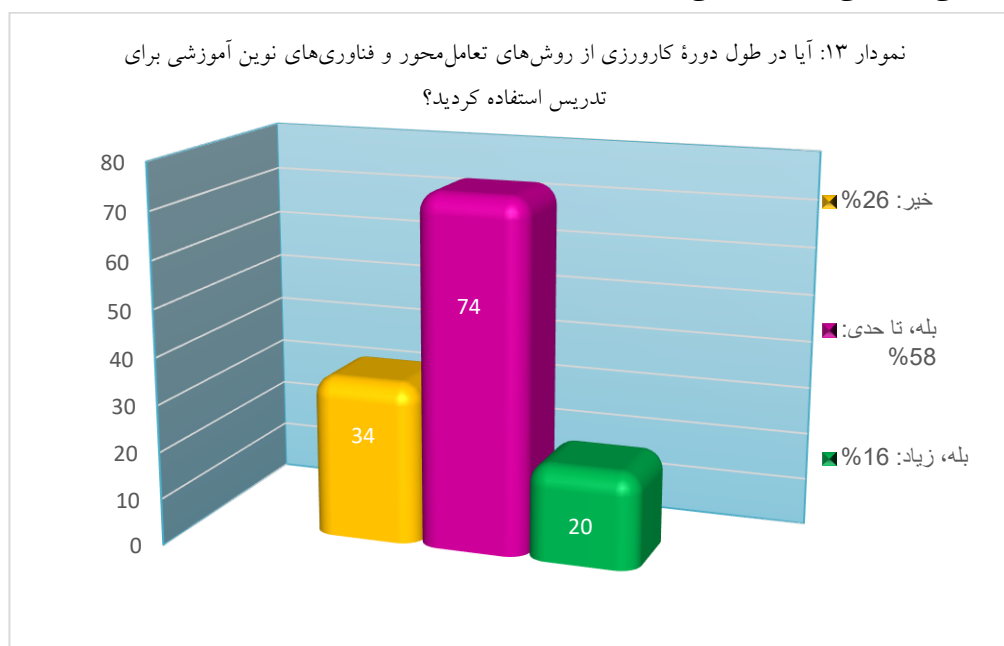
اینجاست که نقش محوری کارورزی با تأکید بر تربیت معلم فکور که قبلاً بدان اشاره گردیده، مشخص می‌شود؛ زیرا طراحی آموزشی مبتنی بر الگوی پنج گام یا استراتژی، دانشجو را وادار به تکیه بر روش‌های فعال می‌کند تا به پیامدهای طرح خود دست یابد. روش‌های تدریس نوین می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش و افزایش انگیزه زبان‌آموزان کمک کند. روش‌های نوین تدریس زبان نام‌ها و الگوهای متعددی دارند، اما همگی مبتنی بر دو اصل هستند: تعامل و کاربردی بودن.

روش تدریس تعاملی و کاربردی در آموزش زبان عربی یا هر زبان دیگری، تأکید بر ایجاد فضایی دارد که زبان‌آموزان بتوانند از مهارت‌های زبانی خود به‌صورت عملی و در موقعیت‌های واقعی استفاده کنند. این روش معمولاً شامل فعالیت‌های گروهی، پروژه‌های مشترک و بهره‌گیری از فناوری است. برای اجرای این روش چند اصل و تکنیک مهم وجود دارد:

- ایجاد محیطی پویا و تعامل محور، شامل گفتگوهای تعاملی در کلاس برای شنیدن نظرات دانش‌آموزان درباره موضوعات مختلف و نقش‌آفرینی (Role-Playing) به معنای شبیه‌سازی موقعیت‌های واقعی مانند خرید از فروشگاه، رزرو هتل، یا گفت‌وگو با دوستان.

- استفاده از فناوری شامل اپلیکیشن‌ها و نرم‌افزارهای آموزشی؛ طراحی بازی‌های آموزشی مانند مسابقات کلمه‌سازی یا چالش‌های ترجمه که زبان‌آموزان را ترغیب به شرکت فعال می‌کند؛ برگزاری کلاس‌ها در بستر آنلاین برای تمرین مکالمه عربی.
- تمرکز بر استفاده از مهارت‌های زبانی در موقعیت‌های واقعی و روزمره مانند نوشتن لیست خرید یا ارسال پیام به دوستان یا انجام پروژه‌های عملی مانند ساخت یک ویدئوی آموزشی یا ارائه یک تحقیق ساده به زبان عربی.

- کاربرد مواد آموزشی متنوع مانند فیلم، کارتون، موسیقی و اشعار ساده عربی با زیرنویس برای تقویت مهارت شنیداری و دایره واژگان یا خواندن داستان‌های کوتاه یا مقالات ساده عربی برای تقویت مهارت خواندن.
 - ارزیابی مستمر و بازخورد سازنده مانند ارائه بازخورد دقیق و تشویق‌کننده به دانش‌آموزان درباره نقاط قوت و ضعف‌شان و برگزاری آزمون‌های کوتاه عملکردی که کاربرد زبان را در زندگی روزمره بسنجد.
 - ایجاد فضای جذاب برای یادگیری گروهی مانند تقسیم زبان‌آموزان به گروه‌های کوچک برای انجام فعالیت‌های مشترک و تشکیل جلسات بحث و مناظره درباره موضوعات جالب و مرتبط با زندگی روزمره.
- به‌عنوان مثال فرض کنید موضوع درس «خرید از بازار» است؛ ابتدا واژگان مربوط به خرید (مانند قیمت، تخفیف، وزن و غیره) معرفی شود؛ سپس یک مکالمه ساده به زبان عربی بین فروشنده و خریدار به صورت نمایشی انجام شود و در نهایت، زبان‌آموزان در گروه‌های کوچک این مکالمه را تمرین کرده و برای کل کلاس اجرا کنند. این روش تدریس به یادگیری زبان‌آموزان در محیطی شاد و تعاملی کمک می‌کند و باعث می‌شود اعتماد به نفس آن‌ها در استفاده از زبان عربی افزایش یابد.
- اما طبق آمار به دست آمده ما، حتی خود دانشجویان هم در این زمینه عملکرد موفق‌تری نداشتند و فقط ۱۶ درصد آنان توانستند از سد تدریس سنتی و موروثی معلمان قدیمی عبور کنند:

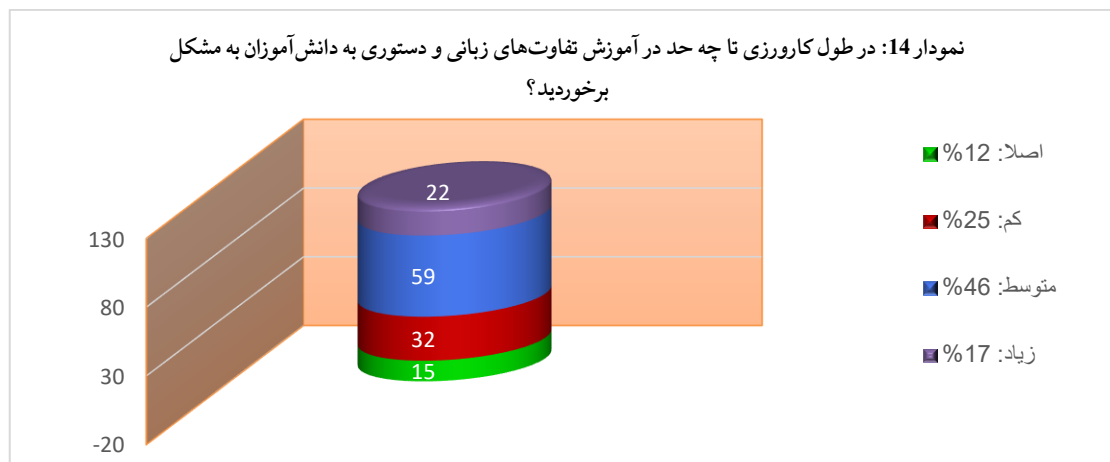
دلیل این عدم موفقیت را باید اولاً در روحیه راحت‌طلبی و سپس در ترس از آزمودن راه‌های جدید جستجو کرد. البته نقش بی‌بدیل استاد راهنما در تأکید بر تدریس فعال و ارائه راهکارهای عملی و نمونه تدریس تعاملی برای دانشجویان را نباید ندیده گرفت.

ب. تفاوت‌های زبانی و دستوری بین فارسی و عربی

زبان عربی و فارسی تفاوت‌های ساختاری، دستوری و واژگانی زیادی دارند که می‌تواند برای زبان‌آموزان ایرانی چالش‌برانگیز باشد. برخی از این تفاوت‌ها عبارت‌اند از:

- ساختار جملات: در عربی، فعل معمولاً در ابتدا یا وسط جمله می‌آید، ولی در فارسی در پایان جمله است. این امر هم تشخیص نقش کلمات در جمله و هم ترجمه روان را برای دانش‌آموز فارسی‌زبان سخت می‌کند.

- صرف افعال: عربی دارای صرف‌های پیچیده‌تری بر اساس زمان، جنسیت و تعداد است، در حالی که فارسی ساده‌تر است.
- اعراب واژگان: مسئله اعراب و تلفظ صحیح حرکات آخر کلمات یکی از معضلات بزرگ آموزش زبان عربی برای غیرعرب‌زبانان و از جمله ایرانیان است و نیازمند تبحر خاص معلم و کاربرد روش‌های فعال آموزشی است.
- تدریس قواعد به صورت تدریجی و کاربردی و همراه تطبیق و شبیه‌سازی با قواعد زبان فارسی و استفاده از تمرینات نوشتاری و گفتاری، دشواری آموزش قواعد زبان عربی را کمتر می‌کند. این روش در کتاب‌های جدید تألیف عربی متوسطه اول و دوم مراعات شده، ولی متأسفانه در عمل دنباله‌روی از روش‌های سنتی توسط دبیران مدارس، هدف تألیف بر پایه این روش را بی‌اثر کرده است.
- واژگان و ریشه‌شناسی: واژگان عربی غالباً از ریشه‌های سه یا چهار حرفی مشتق می‌شوند که قاعده‌ای برای ساخت کلمات و معنا دارند. در زبان فارسی چنین قاعده‌ای به این شدت نظام‌مند نیست. (معروف، ۱۳۹۴: ۴۲ و ۴۳) علاوه بر این، در کاربرد اعلام به هنگام ترجمه، به دلیل نبود حروف فارسی «گ، چ، پ، ژ» در زبان عربی ممکن است مشکل ایجاد شود.
- تلفظ حرف‌های مشترک: برخی حروف عربی مانند «ع، ص، ض، ط، ظ و ...» تلفظی دارند که معادل دقیقی در فارسی ندارند و برای زبان‌آموزان ایرانی چالش برانگیز هستند. تلفظ اشتباه حروف خاص عربی توسط زبان‌آموزان ایرانی ممکن است باعث ابهام در معنا شود. تمرین تلفظ این حروف با استفاده از منابع صوتی و تصویری، مانند تمرین‌های شنیداری و تلفظی منظم برای شناخت صدای حروف؛ استفاده از راهنماهای صوتی و دیداری تهیه شده توسط دفتر تألیف کتب درسی برای تطبیق بهتر نگارش و تلفظ و دقت در نگارش حروفی که به نظر مشابه می‌آیند، به تقویت تلفظ صحیح کمک می‌نماید.
- در دوره کارورزی، به دلیل علم و تجربه کمتر دانشجو معلمان که هنوز در ابتدای راه هستند، این چالش بیشتر خود را می‌نمایاند و کارورزان پیش از تدریس، باید خود را به راهکارهایی که ذکر گردید، مجهز کنند تا زودتر به رشد حرفه‌ای دست یابند. نمودار زیر بیانگر میزان درگیری کارورزان با چالش مذکور است:

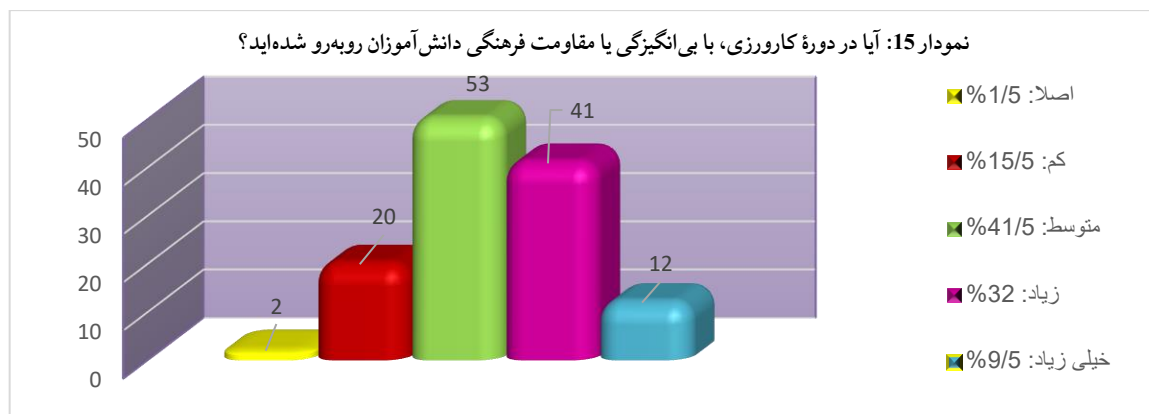
ج. انگیزه کم برای یادگیری زبان عربی

در کل، یادگیری درست و اصولی هر زبان خارجی به دلیل مشقات آن نیاز به عوامل انگیزشی قوی، مانند شغل خوب یا مهاجرت به کشور خارجی دارد و زبان عربی نیز از این قاعده مستثنی نیست. در خصوص زبان عربی فراتر از هر عامل مادی، باید عامل معنوی و فرهنگی این زبان به دلیل کاربرد گسترده در متون دینی و قرآنی و عجین شدن آن با تاریخ و فرهنگ ما ایرانیان

مدنظر باشد. درک نیاز به فراگیری این زبان ارزنده که لیاقت نزول آخرین کتاب آسمانی بدان را داشته، قبل از هر چیز بر خود معلم واجب است تا بتواند علاقه دانش‌آموزان را هم برای یادگیری برانگیزد. این عامل زبان‌آموزان آشنا با دین و فرهنگ اسلامی را به فراگیری این زبان علاقه‌مندتر می‌کند، اما درعین حال، برخی ممکن است به این درک نرسند. به‌ویژه که اخیراً به دلیل ایجاد برخی شبهات در فضای مجازی و ارتباط دادن زبان عربی با تاریخ سیاسی منطقه، ممکن است در برخی از دانش‌آموزان ایرانی نوعی مقاومت فرهنگی وجود داشته باشد که انگیزه یادگیری را کاهش می‌دهد.

کارورزان ممکن است به دلیل بی‌تجربگی، بیشتر از معلمان مجرب با این چالش‌های ذهنی و انگیزشی مواجه شوند که در نتیجه بر روند تدریس تأثیر بگذارد و زمان کلاس را به حاشیه بکشاند. کارورز باید با درک اهمیت عامل انگیزه، رشد حرفه‌ای خود را با توانایی اقناع دانش‌آموزان در این زمینه تقویت کند. توجه دادن دانش‌آموزان به جنبه‌های فرهنگی مثبت و کاربردهای علمی و معنوی زبان عربی در کنار ارائه متون جذاب و مرتبط با فرهنگ‌های عربی و ایران از آن جمله است.

میزان درگیری کارورزان با این مشکل در نمودار زیر به نمایش درآمده که اهمیت توانمند شدن در جهت حل آن را ایجاب می‌نماید:

به‌طور کلی، می‌توان گفت که مقابله با چالش‌ها در تدریس زبان عربی نیازمند رویکردی جامع و چندجانبه است که شامل موارد زیادی می‌شود و این مقاله تلاش نمود تا صرفاً به مهم‌ترین آن‌ها اشاره نماید.

۶. نتیجه:

یافته‌های این پژوهش بر این امر تأکید می‌کند که تدریس زبان عربی به‌طور مؤثر مستلزم ویژگی‌هایی است که معلم را قادر می‌سازد تا فرآیند یاددهی-یادگیری را به بهترین شکل هدایت کند که از مهم‌ترین آن می‌توان به تسلط بر زبان عربی، توانایی استفاده از روش‌های تعاملی تدریس، مهارت‌های ارتباطی قوی و آگاهی ادبی اشاره کرد. معلم حرفه‌ای با این ویژگی‌ها می‌تواند دانش‌آموزان را به یادگیری مؤثر و درک عمیق‌تر زبان عربی هدایت کند.

در این میان اهمیت کارورزی در رشد این الزامات روشن می‌شود. نتایج حاصل از پیمایش دیدگاه‌های جامعه آماری در این پژوهش نشان می‌دهد: کارورزی با تقویت یادگیری تکنیک‌های تدریس جدید، اعطای تجربه عملی در مدیریت کلاس، دریافت بازخورد سازنده از همکاران و افزایش اعتمادبه‌نفس، به رشد حرفه‌ای دانشجویان معلمان کمک می‌کند؛ اما طول این دوره درعین حال با محدودیت‌ها و مشکلاتی نیز همراه است که می‌توانند در ابعاد مختلفی بروز پیدا کنند. برخی از مشکلات این دوران، مانند کمبود تجربه عملی مدیریت کلاس و تنش‌های ارتباطی با دانش‌آموزان و محدودیت در تجهیزات آموزشی مربوط به دانشجویان عموم رشته‌هاست؛ اما برخی دیگر به‌طور خاص به آموزش زبان‌های خارجی، از جمله زبان عربی مربوط می‌شود که در این مقاله سه مورد از مهم‌ترین آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت: روش تدریس سنتی که از دلایل دانش‌آموزان به این درس است و کارورزان باید به‌شدت از آن بپرهیزند؛ تفاوت‌های زبانی و دستوری بین فارسی و عربی که با عدم استفاده از روش‌های درست، یادگیری زبان عربی را برای فراگیران سخت کرده و از لذت آن می‌کاهد و درنهایت بی‌انگیزگی و مقاومت فرهنگی در برابر یادگیری زبان عربی که گاهی به دلیل عدم آگاهی از ریشه‌های پیوند زبان و فرهنگ ما ایرانیان با این زبان در ذهن فراگیران شکل می‌گیرد. کارورزان ممکن است به دلیل بی‌تجربگی، بیشتر از معلمان مجرب با این موانع مواجه شوند، اما درعین حال، دوران بالارزش کارورزی فرصت مغتنمی است که راه حل رفع این مشکلات را پیش از ورود به کلاس واقعی درس را بیابند تا با دست پر و اعتمادبه‌نفس شغل شریف معلمی را آغاز کنند.

منابع:

- حسینی، سید سعید، (۱۴۰۱)، *راهنمای کارورزی*، چاپ هفتم، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- دهخدا، علی‌اکبر، (۱۳۷۷)، *لغت‌نامه دهخدا*؛ جلد ۱۲، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- صافی، احمد، (۱۳۹۷)، *تمرین معلمی، کارورزی مدیریت و مشاوره در مدارس و سازمان‌ها*، چاپ دوم، تهران، انتشارات رشد.
- معروف، یحیی، (۱۳۹۴)، *فن ترجمه*، چاپ دوازدهم، تهران، انتشارات سمت.
- ملکی، حسن، (۱۳۹۱)، *صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمی*، چاپ پنجم، تهران، مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.
- اصغری، مریم، (۱۳۹۵)، «ارزیابی کیفیت برنامه درسی اجرا شده کارورزی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان»، *پایان‌نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته علوم تربیتی*، دانشگاه الزهرا (س)، تهران.
- جعفریان، وحیده، (۱۳۹۶)، «مطالعه تجربیات دانشجویان - معلمان، اساتید و معلمان راهنمای کارورزی از اجرای طرح جدید کارورزی در دانشگاه فرهنگیان تبریز در سال تحصیلی ۹۶-۹۵»، *پایان‌نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته برنامه‌ریزی درسی*، دانشگاه تبریز، تبریز.
- نفیسی‌تبار، معصومه، (۱۴۰۰)، «بررسی مدل روابط کارورزی فکورانه با صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجویان معلمان در دانشگاه شهید رجایی تهران»، *پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت آموزشی*، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران.
- احمدی، غلامعلی، (۱۳۸۶)، «ارزشیابی برنامه دروس تربیتی دوره‌های کاردانی مراکز تربیت معلم»، *فصلنامه مدارس کارآمد*، تهران، مؤسسه توسعه مدارس کارآمد، شماره چهارم، صص ۱۰۶-۱۰۷.
- تقی زاده، هدایت الله، (۱۴۰۰)، نقش کارورزی در رشد حرفه‌ای مرتبط با آموزش زبان عربی. پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب، ۳(۳)، ۲۲۳-۲۴۲. <https://dor.isc.ac/dor/۲۰/۱۰۰۱/۲۷۸۳۵۱۲/۱۴۰۰/۳/۳/۱۱/۹.۲۴۲-۲۲۳>
- حج‌فروش، احمد، (۱۳۹۰)، «بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای موردنیاز هنرآموزان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای»، *موسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی*، شماره ۶۵۵.
- عبیات، عاطی، (۱۴۰۱)، *کاربست طراحی روشهای موفق تدریس کتب عربی در مدارس ایرانی*. پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عرب، ۴(۲)، ۱۲۹-۱۴۴. <https://dor.isc.ac/dor/۲۰/۱۰۰۱/۲۷۸۳۵۱۲/۱۴۰۱/۴/۲/۱۰/۳.۱۴۴-۱۲۹>

Cochran-Smith, M, & Lytle, S, (۱۹۹۳), **Inside/Outside teacher research and knowledge**, New York, Teachers College Press.

Salerni, A, (۲۰۱۳), "Narrative writing and university internship program. *Procedia social and behavioral*, San .M. (۱۹۹۹), *Japanese beginning teachers' perceptions of their preparation and professional development*" **journal of Education for teaching**, (۲۵) ۱, ۱۷-۲۹.

Bulk Aliya, R. (۲۰۱۲), "The potential benefits and challenges of internship programs in institution: a case for the Zimbabwe open university", **International journal on new trends in education and their implications**, ۳ (۱), ۱۱۸-۱۳۳.

References

Abyat, A. (۲۰۲۲). Applying effective teaching methods in Arabic textbooks in Iranian schools. *Research in Arabic Language and Literature Education*, ۴(۲), ۱۲۹-۱۴۴. <https://dor.isc.ac/dor/۲۰,۱۰۰۱,۱,۲۷۸۳۵۱۲,۱۴۰۱,۴,۲,۱۰,۳>

Ahmadi, G. (۲۰۰۷). Evaluation of the educational courses' curriculum in teacher training centers. *Effective Schools Quarterly Journal*, (۴), ۱۰۶-۱۰۷. Tehran: Institute for the Development of Effective Schools.

Asghari, M. (۲۰۱۶). *Evaluation of the quality of the implemented curriculum of teacher internship programs from the perspective of students* [Master's thesis, Al-Zahra University]. Tehran.

Bulk Aliya, R. (۲۰۱۲). The potential benefits and challenges of internship programs in institutions: A case for the Zimbabwe Open University. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, ۳(۱), ۱۱۸-۱۳۳.

Cochran-Smith, M., & Lytle, S. (۱۹۹۳). *Inside/outside: Teacher research and knowledge*. New York: Teachers College Press.

Dehkhoda, A. A. (۱۹۹۸). *Dehkhoda Dictionary* (Vol. ۱۲, ۲nd ed.). Tehran: University of Tehran Press.

Hajforoush, A. (۲۰۱۱). *A study of the professional competencies required for technical and vocational high school teachers*. Curriculum Planning and Educational Innovations Research Institute, No. ۶۵۵.

Hosseini, S. S. (۲۰۲۲). *Internship guide* (۷th ed.). Tehran: Jihad Daneshgahi Publications.

Jafarian, V. (۲۰۱۷). *A study of the experiences of student teachers, professors, and supervisors regarding the implementation of the new internship program at Farhangian*

University of Tabriz in the academic year 2016–2017 [Master's thesis, University of Tabriz]. Tabriz.

Maleki, H. (۲۰۱۲). *Professional competencies of teaching* (۵th ed.). Tehran: Borhan School Cultural Institute.

Marouf, Y. (۲۰۱۵). *The art of translation* (۱۲th ed.). Tehran: SAMT Publications.

Nafisi-Tabar, M. (۲۰۲۱). *An investigation of the reflective internship model in relation to student teachers' professional competencies at Shahid Rajaee Teacher Training University* [Master's thesis, Shahid Rajaee Teacher Training University]. Tehran.

Safi, A. (۲۰۱۸). *Teaching practice: Internship in educational management and counseling in schools and organizations* (۲nd ed.). Tehran: Roshd Publications.

Salerni, A. (۲۰۱۳). Narrative writing and university internship program. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, San, M. (۱۹۹۹), Japanese beginning teachers' perceptions of their preparation and professional development. *Journal of Education for Teaching*, ۲۵(۱), ۱۷–۲۹.

Taghizadeh, H. (۲۰۲۱). The role of internship in the professional growth related to teaching Arabic language. *Research in Arabic Language and Literature Education*, ۳(۳), ۲۲۳–۲۴۲. <https://dor.isc.ac/dor/۲۰,۱۰۰۱,۱,۲۷۸۳۵۱۲,۱۴۰۰,۳,۳,۱۱,۹>